

NOWY SPOSÓB AKTYWIZACJI
UCZNIÓW I RAD RODZICÓW

BUDŻET UCZNIOWSKI

GRZEGORZ CAŁEK
KATARZYNA KWAPIŃSKA

NOWY SPOSÓB AKTYWIZACJI
UCZNIÓW I RAD RODZICÓW

BUDŻET UCZNIOWSKI

Poradnik powstał w ramach projektu
Instytutu Inicjatyw Pozarządowych
BU – nowy wymiar aktywności uczniowsko-rodzicielskiej

Projekt dofinansowany ze środków Programu
Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH
Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

NOWY SPOSÓB AKTYWIZACJI
UCZNIÓW I RAD RODZICÓW

GRZEGORZ CAŁEK
KATARZYNA KWAPIŃSKA

BUDŻET UCZNIOWSKI

BUDŻET UCZNIOWSKI

NOWY SPOSÓB AKTYWIZACJI UCZNIÓW I RAD RODZICÓW

Autorzy:

Katarzyna Kwapińska – część „Projekt”
Grzegorz Catek – pozostałe części

Korekta:

Adam Czetwertyński, Halina Jankowska

Wydawca:

Instytut Inicjatyw Pozarządowych

ISBN 978-83-65012-02-9

Wydanie pierwsze

Warszawa 2017

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe.

WSTĘP

W roku 2017 minęło dziesięć lat, odkąd zajmujemy się w Instytucie Inicjatyw Pozarządowych współpracą z radami rodziców oraz – szerzej – aktywizowaniem rodziców, aby wspierali rozwój polskiej szkoły.

Rozpoczęliśmy w 2007 r., kiedy nastąpiła dość znacząca nowelizacja ustawy o systemie oświaty. Wówczas rady rodziców działające w szkołach publicznych uzyskały nowe, szersze niż wcześniej kompetencje. Co więcej – kompetencje ważne, a nie pozorne, mało znaczące, fasadowe. W przepisach rangi ustawowej została zapewniona radom rodziców formalna odrębność i niezależność od innych podmiotów szkolnych, szczególnie dyrekcji szkoły oraz rady pedagogicznej. Zmiany te oczywiście miały na celu wzmocnienie pozycji rodziców w polskiej szkole, a przez to ich upodmiotowienie.

Od początku było dla nas jasne, że autentyczne upodmiotowienie rodziców, którego niezwykle pozytywnym skutkiem miała być ich aktywizacja, będzie możliwe tylko wtedy, gdy rodzice staną się w szkole rzeczywistymi, świadomymi swojej roli partnerami, a nie będą funkcjonować jako grupa petentów, występująca z pozycji uległości wobec dyrekcji czy nauczycieli. Byliśmy przekonani, że tylko partnerstwo nauczycieli, uczniów i właśnie rodziców, tylko zgodne ich współdziałanie pozwoli skutecznie rozwiązywać problemy w szkołach i przedszkolach.

Głęboko wierząc w tę dobrą współpracę i w możliwość dokonania przełomu jakościowego w edukacji, rozpoczęliśmy w Instytucie Inicjatyw Pozarządowych w 2007 r. realizację programu „Rodzice w szkole”, będącego szeregiem różnorodnych działań (projektów, konferencji, warsztatów, publikacji, konsultacji), mających jeden zasadniczy cel: zaktywizowanie rodziców i przez to odmienienie polskiej szkoły.

Już w 2008 r. we współpracy z Fundacją Grupy TP (obecnie pod nazwą Fundacja Orange) przygotowaliśmy i przeprowadziliśmy pierwszy nasz rodzicielski projekt, w którym chodziło o stworzenie modelu aktywizacji i kształcenia rad rodziców. Trzeba pamiętać, że były to nasze (i nie tylko nasze) początki w pracy z radami rodziców, zatem było dla nas istotne, aby zaprojektować, przetestować i wdrożyć taki model, który potem będziemy mogli z powodzeniem stosować w całej Polsce, oczywiście stale go udoskonalając. W ramach tego projektu zorganizowaliśmy szkolenia dla kilkuset

członków rad rodziców ze szkół z całej Polski, a zebrane doświadczenia wykorzystaliśmy w pierwszej naszej publikacji pt. „Rodzice w szkole. Poradnik dla rad rodziców”.

Przez następne dwa lata bazowaliśmy na tych pierwszych doświadczeniach, prowadząc liczne szkolenia dla rad rodziców, zbierając kolejne doświadczenia i dzieląc się nimi na konferencjach, seminariach, warsztatach dla dyrektorów, nauczycieli i rodziców, a także publikując artykuły w prasie fachowej dla dyrektorów szkół. Co ciekawe, właśnie wtedy przekonaliśmy się, że problemy, z którymi zetknęliśmy się na samym początku, są niestety uniwersalne – dotyczą placówek dosłownie w całym kraju. Ponadto zdaliśmy sobie sprawę, że kluczowym problemem jest także przekazywanie sobie doświadczeń, know-how pomiędzy kolejnymi radami rodziców, które – przez to, że są wybierane corocznie – właściwie w każdym roku składają się z osób, które na nowo muszą odkrywać, na czym polega działanie rad. Właśnie wtedy postanowiliśmy, że szczególnie nacisk położymy na utrwalanie naszego dorobku, na powszechne dzielenie się naszymi doświadczeniami – dlatego w kolejnych latach powstały liczne publikacje dla rad rodziców, oczywiście dostępne za darmo także w internecie.

W latach 2010–2011, dzięki uzyskaniu grantu z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, rozpoczęliśmy realizację nowego projektu „Rodzic zawodowiec – wolontariat pracowniczy w szkole i przedszkolu mojego dziecka”. Jego źródłem były doświadczenia, jakie nabyliśmy w Instytucie Inicjatyw Pozarządowych. Bowiem od wielu lat zajmowaliśmy się nie tylko radami rodziców, lecz także wspieraniem organizacji pozarządowych i rozwojem wolontariatu. Postanowiliśmy zatem połączyć dwie bliskie nam idee: rozwój wolontariatu oraz zwiększenie zaangażowania rodziców w działania szkoły lub przedszkola. Zaczęliśmy zastanawiać się, jak można zachęcić rodziców do aktywności wolontariackiej (czyli ochotniczo i bez wynagrodzenia). Doszliśmy do wniosku, że jeśli rodzice mieliby spróbować, co to znaczy być wolontariuszem (a wcześniej nigdy nimi nie byli), to właśnie w szkole, a więc w tym miejscu, w którym działalność wolontariacka przyniesie korzyści ich własnym dzieciom. W trakcie realizacji projektu „Rodzic zawodowiec – wolontariat pracowniczy w szkole i przedszkolu mojego dziecka” przeszkoliliśmy rodziców, nauczycieli, dyrektorów z kilkuset placówek, odpowiedzieliśmy na tysiące (dosłownie!) pytań, zidentyfikowaliśmy wiele

problemów, które wciąż utrudniają rodzicom zaangażowanie się w rozwój szkół i przedszkoli. Przy okazji tego projektu przekonaliśmy się także, że najskuteczniejsze są szkolenia nie dla rodziców, nie dla dyrektorów szkół (albo nauczycieli), ale wspólne dla obu tych grup – wtedy bowiem mają oni okazję poznać się, zrozumieć i zacząć zgodnie współdziałać.

W ostatnich kilku latach przekonaliśmy się, że rady rodziców są coraz bardziej świadome swoich możliwości i coraz aktywniejsze. Z wielką radością otrzymywaliśmy i cały czas otrzymujemy od rodziców, których poznaliśmy na naszych szkoleniach, entuzjastyczne relacje pokazujące, że coś się ruszyło, że naprawdę dzieje się wiele dobrego i powstają fantastyczne projekty, że spełnia się nasze marzenie – rady rodziców autentycznie zmieniają oblicze polskich przedszkoli i polskich szkół!

A jednak są bariery, które nie pozwalają im dalej dynamicznie się rozwijać. Co to takiego? Co się stało? Tą barierą dla rozwoju rady rodziców są przepisy ustawowe. Myślę tu szczególnie o dwóch ograniczeniach: po pierwsze – rada rodziców nie jest organizacją społeczną, nie ma osobowości prawnej, występuje jedynie wewnątrz systemu oświaty, po drugie – w zasadzie jedynym stabilnym źródłem funduszy rad są dobrowolne wpłaty rodziców. Konsekwencją tego stanu jest brak możliwości uzyskania numerów REGON i NIP, a także trudności w założeniu konta bankowego. Inaczej mówiąc: rady rodziców nie mogą występować w normalnym obrocie prawnym i korzystać z możliwości, które mają stowarzyszenia i fundacje, takich jak np. pozyskiwanie grantów, przyjmowanie darowizn (rodzice nie mogą odpisać sobie składki na radę rodziców w zeznaniu PIT) czy uzyskiwanie przychodów z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych (choć trzeba zauważyć, że wiele szkół pozyskuje 1% dzięki współpracy z różnymi organizacjami pożytku publicznego).

Powyższe problemy ograniczające rozwój rad rodziców były od wielu lat sygnalizowane na różnych forach – także podczas spotkań, konferencji, realizacji projektów z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej. Zwykle jednak nasze inicjatywy kończyły się na zapewnieniach, że propozycje zostaną rozpatrzone. Pewne nadzieje były związane z reformą edukacji 2017. Niestety zmiany dotyczące rad rodziców sprowadziły się do przepisania odpowiednich paragrafów z ustawy o systemie oświaty do ustawy Prawo

oświatowe (no, z jedną istotniejszą zmianą dotyczącą kont bankowych – o tym dalej).

Korzystając z wieloletnich doświadczeń, zarówno dotyczących rad rodziców, jak i wspierania organizacji pozarządowych, znaleźliśmy w Instytucie Inicjatyw Pozarządowych rozwiązanie opisanych problemów: zaczęliśmy promować tworzenie przez rady rodziców stowarzyszeń. Odbywało się to w ramach projektu „Aktywni rodzice – od rady do stowarzyszenia”, realizowanego w latach 2013–2014, na który złożyły się szkolenia pozwalające radom rodziców: po pierwsze – przejść przez cały proces tworzenia stowarzyszenia, po drugie – planować jego rozwój, w tym pozyskiwać i aktywizować rodziców-wolontariuszy, po trzecie – przygotować się do uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego oraz stworzenia kampanii pozyskiwania 1% podatku. Projekt ten zrealizowaliśmy dzięki wsparciu w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Teraz nadszedł czas na kolejną inicjatywę – taką, która pozwoli radom rodziców znaleźć głębszy sens w swoich działaniach, bowiem nie ma nic bardziej demotywującego rodziców niż poczucie, że nie robią nic konkretnego, nic wartościowego, a zebrane fundusze wydatkowane są na tzw. bieżące wydatki – kwiatki czy łatanie budżetu szkolnego. Tą inicjatywą jest pomysł na „budżet uczniowski”, który budowany jest na wzór coraz popularniejszych budżetów obywatelskich. Jego istotę stanowi tworzenie przez uczniów projektów, które będą wspierane (także finansowo) przez radę rodziców. Mam nadzieję, że ten pomysł chwyci, ponieważ korzyści z niego dla rodziców, uczniów oraz szkoły nie sposób przecenić!

Życzę powodzenia w realizacji własnych projektów w ramach szkolnych „budżetów uczniowskich”!

Grzegorz Cątek
dyrektor Instytutu Inicjatyw Pozarządowych
grzegorz.catek@ngos.pl

RADA RODZICÓW

Zanim przejdziemy do przedstawienia zasadniczego tematu tego poradnika – budżetu uczniowskiego – warto poświęcić kilka chwil na to, co zawsze się przydaje: na przypomnienie, uporządkowanie wiadomości dotyczących funkcjonowania rad rodziców. Jest to o tyle istotne, że w roku 2017 rozpoczęła się, jak dobrze wiemy, duża reforma systemu edukacji. I choć nie zmienia ona usytuowania rodziców w polskiej szkole (szkoda, bo była to dobra okazja, aby wprowadzić sensowne zmiany!), to może być przyczyną wielu nieporozumień, ponieważ przepisy dotyczące rad rodziców są rozrzucone po wielu aktach prawnych.

Zatem w tej części:

- przypomnimy, jakie są podstawy prawne funkcjonowania rad rodziców
- omówimy najważniejsze zagadnienia związane z tworzeniem rad rodziców
- opiszemy najważniejsze (choć nie wszystkie!) kompetencje rad rodziców.

Szczególnie istotny jest ten ostatni punkt. Z dwóch powodów. Po pierwsze – wiedza na ten temat wciąż nie jest wśród rodziców zbyt duża, mówiąc krótko: rodzice bardzo często nie wiedzą, jakie rada rodziców ma kompetencje, a jeśli tego nie wiedzą, to oczywiste jest, że z tych kompetencji nie korzystają, a szkoda... Po drugie – obszary, w których może działać rada rodziców, będą w dalszej części dla nas najważniejszą wskazówką, czego mogą dotyczyć projekty tworzone w ramach budżetu uczniowskiego. Bowiem mogą one dotyczyć wszystkiego, co należy do kompetencji rady rodziców, czyli – uogólniając – właściwie wszystkiego, co wiąże się z funkcjonowaniem szkoły. Choć, należy to wyraźnie zastrzec, niektóre działania będą wymagały uzgodnienia z dyrekcją szkoły. Warto w tym miejscu zaznaczyć (będzie o tym szerzej w drugiej części), że jeśli budżet uczniowski ma być pomysłem, który autentycznie tchnie nowego ducha w życia szkoły, to konieczne będzie nie tylko uzgodnienie szczegółów prowadzonych działań z dyrekcją szkoły, ale coś więcej – wspólne, partnerskie, zgodne prowadzenie tworzonych projektów przez wszystkie podmioty obecne w szkole: dyrekcję, grono pedagogiczne, samorząd uczniowski i oczywiście rodziców. Tylko takie wspólne działanie może doprowadzić do sukcesu, wspólnego sukcesu społeczności szkolnej!

PODSTAWY PRAWNE DZIAŁANIA RADY RODZICÓW

Rada rodziców, czyli ogólnoszkolna rada rodziców składająca się z przedstawicieli wszystkich rad oddziałowych (klasowych, zwanych popularnie „trójką klasową”), działa na podstawie przepisów przede wszystkim trzech ustaw:

- Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o **systemie oświaty**, czyli tej ustawy, która opisywała kształt systemu oświaty w Polsce przed reformą edukacji 2017 r., a która wciąż reguluje drobne kwestie mające związek z radami rodziców
- Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. **Prawo oświatowe**, a więc ustawy formułującej na nowo system oświaty w Polsce od 2017 r., która reguluje wszystkie najważniejsze kwestie związane z funkcjonowaniem rady rodziców, w szczególności sposób powoływania rady rodziców oraz jej kompetencje
- Ustawy **Karta nauczyciela**, w której znajdują się przepisy regulujące m.in. udział rodziców w dokonywaniu oceny nauczycieli.

Kompetencje rady rodziców (związane z różnymi szczegółowymi kwestiami) odnajdziemy także w licznych aktach prawnych niższego rzędu, czyli w rozporządzeniach, wydanych przede wszystkim przez Ministra Edukacji Narodowej. Oto niektóre z nich:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 listopada 2007 r. w sprawie rodzajów szkół artystycznych, w których nie tworzy się rad rodziców
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 grudnia 2016 r.

w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i przedszkoli
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie organizacji roku szkolnego
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego.

W praktyce ważne jest, aby mieć przy sobie, zwłaszcza podczas zebrań rady rodziców oraz decydowania w rozmaitych ważnych sprawach, przynajmniej jeden akt prawny – ten najważniejszy, czyli ustawę Prawo oświatowe. W nim znajdziemy większość odpowiedzi na nurtujące pytania, w szczególności dotyczących sposobu działania rady rodziców oraz jej kompetencji.

WAŻNE!

Teksty wszystkich obowiązujących ustaw i rozporządzeń (także tych, które dotyczą systemu oświaty) znajdziemy na stronie internetowej Sejmu RP: **sejm.gov.pl**.

Teksty obowiązujących ustaw i rozporządzeń dotyczących systemu oświaty, a także informacje o propozycjach zmian, konsultacjach oraz projekty nowych aktów prawnych z obszaru edukacji znajdziemy na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej: **men.gov.pl**.

TWORZENIE RADY RODZICÓW

Sposób tworzenia rady rodziców został określony w art. 83 ustawy Prawo oświatowe:

Art. 83.

1. [...]

2. W skład rad rodziców wchodzi:

- 1) w szkołach – po jednym przedstawicielu rad oddziałowych, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału;
- 2) w placówkach – co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców wychowanków danej placówki;
- 3) w szkołach artystycznych – przedstawiciele w liczbie określonej w statucie szkoły, wybrani w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danej szkoły.

3. W wyborach, o których mowa w ust. 2, jednego ucznia reprezentuje jeden rodzic. Wybory przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym.

4. Rada rodziców uchwała regulamin swojej działalności, w którym określa w szczególności:

- 1) [...]
- 2) szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do rad, o których mowa w ust. 2 pkt 1–3, oraz przedstawicieli rad oddziałowych, o których mowa w ust. 2 pkt 1, do rady rodziców odpowiednio szkoły lub placówki.

Warto zauważyć, że przepisy zawarte w art. 83 ustawy Prawo oświatowe są dokładnym skopiowaniem zapisów art. 53 wcześniejszej ustawy o systemie oświaty. Zatem w sensie merytorycznym nic się tutaj nie zmieniło po reformie edukacji 2017 r.

Zacytowane wyżej przepisy określają sposób tworzenia rady oddziałowej (czyli klasowej) oraz rady rodziców (czyli rady ogólnoszkolnej). Wydają się one proste, jednoznaczne, a jednak okazuje się w praktyce, że takie nie są. Z powoływaniem rady rodziców wiąże się mnóstwo nieudomówień, nieporozumień, a także nadinterpretacji, będących skutkiem „radosnej twórczo-

ści” dyrektorów szkół, organów prowadzących i samych rodziców. Nie bez znaczenia są także przyzwyczajenia, lokalne „tradycje”, które powodują, że przepisy ustawowe są interpretowane w sposób przystający bardziej do dawnych czasów komitetów rodzicielskich...

Przyjrzyjmy się najczęściej spotykanym pytaniom, wątpliwościom, niejasnościom związanym z tworzeniem rad rodziców i definitywnie je wyjaśnijmy...

Wątpliwość:

Czy we wszystkich szkołach wybiera się rady rodziców?

Nie. Trzy rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 9 listopada 2007 r. w sprawie rodzajów szkół artystycznych, w których nie tworzy się rad rodziców
  - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 sierpnia 2007 r. w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców
  - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów szkół i placówek, w których nie tworzy się rad rodziców
- określają rodzaje szkół, w których w ogóle nie tworzy się rad rodziców. Są to m.in.:
- szkoły dla dorosłych
  - szkoły policealne dla młodzieży
  - szkoły w zakładach opieki zdrowotnej i jednostkach pomocy społecznej
  - szkoły w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich
  - szkoły przy zakładach karnych i aresztach śledczych
  - placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego
  - młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii
  - szkoły pomaturalne bibliotekarskie i animatorów kultury
  - szkoły policealne kształące w zawodach artystycznych.

Wątpliwość:

W różnych tekstach w internecie i w samej ustawie Prawo oświatowe ciągle jest mowa o szkołach, a co z przedszkolami?

W art. 4. ustawy Prawo oświatowe czytamy: „Ilekcioć w dalszych przepisach jest mowa bez bliższego określenia o: 1) szkole – należy przez to rozumieć także przedszkole”. Sprawa jest zatem jasna – jeśli w ustawie jest mowa o powoływaniu rady rodziców, o jej działaniu czy kompetencjach, dotyczy to również przedszkoli.

Wątpliwość:

**Jak jest z tą tajemnością? Czy rady klasowe trzeba wybierać tajnie?
A czy wybory przedstawicieli do rady rodziców mają się odbywać tajnie?**

Muszę przyznać, że z tajemnością wyborów wiążą się pewne trudności. Istnieją dwie interpretacje, które związane są z tym, do kogo odnoszą się słowa zawarte w art. 83 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe (patrz wyżej): „wybranych w tajnych wyborach”.

Interpretacja 1, przez analogię do zapisów w punktach 2 i 3, jest taka, że to zawsze przedstawiciele do ogólnoszkolnej rady rodziców są wybierani w głosowaniu tajnym. Jeśli tak, to oznaczałoby, że sama rada oddziałowa (klasowa) jest wybierana jawnie i dopiero jej przedstawiciele do rady rodziców wybiera się tajnie.

Interpretacja 2, nie ukrywam, że wyglądająca na sensowniejszą: to rady oddziałowe (klasowe) muszą być wybrane w sposób tajny, zresztą tak się dzieje najczęściej. Natomiast w radzie rodziców (ogólnoszkolnej) jest przedstawiciel nie klasy, lecz jej rady, zatem to sama rada oddziałowa (klasowa) wybiera swojego przedstawiciela – przesadą więc byłoby, aby (najczęściej) w trzy osoby organizować sobie wybory tajne.

Przyjmując interpretację drugą, nie ma możliwości, aby wybory rady oddziałowej odbywały się jawnie, nawet wtedy, gdy wszyscy rodzice obecni na zebraniu tak postanowią (bo – jak to często bywa – po prostu się spieszą). Nie ma także możliwości, aby jawny sposób wyboru rad klasowych

rada rodziców określiła w swoim regulaminie – przecież nie może on stać w sprzeczności z zapisami ustawy!

Niezależnie od zapisów ustawowych cały czas pozostaje pytanie, czy wybieranie rady klasowej tajnie ma sens? Przecież zwykle nie ma nadmiaru chętnych, więc rodzice są szczęśliwi, że ktoś chce pracować w „trójce klasowej”. Nie bez znaczenia jest też to, że zwykle wszystkim się spieszy, że patrzą na zegarki. Tak, to wprawdzie słaby argument, ale taka jest niestety rzeczywistość szkolnych zebrań.

Wątpliwość:

Czy rada klasowa musi liczyć trzy osoby?

Nie. Ustawa Prawo oświatowe nie mówi nic na temat liczebności rady oddziałowej (klasowej). Wątpliwość ta bierze się oczywiście z powszechnie funkcjonującego określenia „trójka klasowa”. Zatem ile osób powinno być w radzie klasowej? Jako minimum można przyjąć dwie osoby (jest to jednak ciało kolegialne). A maksimum – właściwie nie istnieje, choć należy pamiętać, że powyżej 4–5 osób już może być trudno pracować, uzgodnić wspólne stanowisko itd.

Wątpliwość:

Czy członkowie rady oddziałowej muszą mieć przydzielone konkretne funkcje?

Także na to pytanie nie znajdziemy odpowiedzi w Prawie oświatowym – ustawa po prostu nie reguluje tej kwestii. Zatem wcale nie jest powiedziane – jak uważa wielu – że rada klasowa musi się składać z przewodniczącego, zastępcy i skarbnika. Owszem, tak jest chyba najczęściej, ale to tylko zwyczaj. Trzeba jednak przyznać, że dość rozsądny, ponieważ nawet w tak małym zespole (trzy osoby) musi być jasne, kto rządzi, warto także wiedzieć, kto zajmuje się zbieraniem pieniędzy rodziców na rozmaite cele klasowe, ich wydatkowaniem i rozliczaniem – a przecież z praktyki dobrze wiemy, że aktywność rady klasowej w dużej mierze związana jest właśnie ze zbieraniem i wydawaniem pieniędzy.

Wątpliwość:

Czy w skład rady rodziców musi wchodzić przewodniczący rady oddziałowej?

W cytowanym już art. 83 ust. 2 Prawa oświatowego jest mowa o przedstawicielu rad oddziałowych. Może nim być oczywiście przewodniczący rady oddziałowej (klasowej) – tak jest chyba najczęściej. Jednak równie dobrze i zgodnie z prawem może to być inny członek rady klasowej, a nawet ktoś spoza tego grona – inny rodzic, który nie będzie obciążony obowiązkami na forum klasy. To dość praktyczne rozwiązanie.

Wątpliwość:

Czy rada rodziców powinna określić procedury zgłaszania i prezentowania kandydatów oraz przeprowadzania wyborów do rady klasowej?

Na wstępie warto zaznaczyć, że również w tej kwestii ustawa Prawo oświatowe milczy. Zatem kandydaci do rady oddziałowej mogą być zgłaszani w dowolny sposób. Propozycje wychodzą chyba najczęściej od wychowawcy (*to może tym razem mama Jasia?*) albo od innych rodziców (*tata Krzysia się świetnie sprawdził, pewnie będzie chciał być dalej w „trójce klasowej”?*), ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby rodzic zgłosił się sam. Zresztą takich świadomych rodziców, którzy chcą wpływać na oblicze szkoły swojego dziecka, jest coraz więcej!

A procedury? Nie ma potrzeby określania dodatkowych „procedur wyborczych”. To samo dotyczy prezentowania się. Oczywiście warto, aby rodzice powiedzieli coś o sobie, zwłaszcza w pierwszej klasie, gdy jeszcze się nie znają – gdy widzą się właściwie pierwszy raz. Ale jakieś większe prezentacje czy „programy wyborcze”? To przesada!

Przesadą jest także robienie jakichś wymyślnych kart do głosowania (ze specjalnymi formułkami, z pieczętką szkoły itp.) czy wybieranie w skomplikowany sposób komisji skrutacyjnej (do liczenia głosów). Wiemy przecież doskonale, że wszystko, co przedłuża zebranie, jest zwykle niezbyt mile przyjmowane przez rodziców...

Wątpliwość:

Czy do wyboru rady klasowej i przedstawicieli do rady rodziców konieczne jest kworum?

Wprawdzie w ustawie Prawo oświatowe nie ma obowiązku kworum podczas takich wyborów, jednak taki wymóg może zostać wprowadzony w regulaminie rady rodziców, ponieważ – zgodnie z § 83 ust. 4 pkt 2 Prawa oświatowego – szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do rad oddziałowych i rady rodziców ustala się w regulaminie rady rodziców.

Zanim jednak zdecydujemy się na to, warto zastanowić się, czy jest to dobre rozwiązanie. Przyjęcie wymogu kworum jest bardzo niepraktyczne, ponieważ może czasami doprowadzić do sytuacji, że rada klasowa w ogóle nie będzie wybrana. Aby tak się stało, wystarczy, że na pierwszym zebraniu w nowym roku szkolnym nie zjawi się większość rodziców uczniów danej klasy, a tak niestety bywa.

Oczywiście brak kworum oznacza, że czasem o wyborach rady klasowej zdecyduje na przykład pięć osób – tych obecnych na pierwszym zebraniu. Cóż, nieobecni nie mają racji...

Wątpliwość:

Czy rada klasowa może być wybrana później, czy musi to nastąpić we wrześniu?

Ustawa Prawo oświatowe stanowi jednoznacznie w art. 83 ust. 3, że wybory rad oddziałowych przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym. Zawsze na pierwszym – niezależnie, czy to będzie na początku września, pod jego koniec, czy dopiero w październiku. Zwykle oczywiście dzieje się to we wrześniu – wtedy bowiem odbywają się pierwsze zebrania.

Trzeba przyznać, że to bardzo dobry, bardzo praktyczny przepis. Doświadczenie bowiem pokazuje, że właśnie pierwsze zebranie jest tym, na które przychodzi najwięcej rodziców. Potem jest zwykle coraz gorzej z frekwencją...

Wątpliwość:

Czy w małej szkole albo w przedszkolu klasę lub grupę przedszkolną może reprezentować w radzie rodziców więcej osób?

Prawo oświatowe daje precyzyjną odpowiedź na tę wątpliwość: wielkość rady rodziców jest uzależniona od liczby klas w szkole lub grup w przedszkolu. Tak więc w dużym zespole szkół w radzie rodziców może być nawet 30-40 osób, natomiast w małej wiejskiej szkole lub w przeciętnym przedszkolu – zaledwie kilkoro rodziców.

Oczywiste jest, że i jedna, i druga sytuacja wymaga innej organizacji pracy. W dużej szkole z pewnością będzie należało dobrze przemyśleć strukturę rady rodziców, utworzyć prezydium, które w praktyce będzie tym gronem prowadzącym pracę na co dzień. W mniejszych placówkach – odwrotnie: warto będzie pomyśleć o zaangażowaniu do wspólnej pracy dodatkowych rodziców, choć formalnie niebędących członkami rady.

Wątpliwość:

A co w sytuacji, gdy jakaś klasa nie będzie miała wybranego przedstawiciela do rady rodziców? Czy wówczas rada rodziców nie może rozpocząć swojego działania?

Prawo oświatowe nie przewiduje takiej sytuacji. I słusznie, ponieważ zakłada się, że rodzice chcą mieć wpływ na rozwój szkoły, w której uczą się ich dzieci. Oczywiście może się zdarzyć, że z jakiejś klasy nie będzie wybranego przedstawiciela. Jednak absurdem byłoby przyjąć, że z tego powodu rada rodziców nie może rozpocząć swojego działania. Należy raczej założyć, że rodzice, którzy nie wybrali swojego przedstawiciela do rady rodziców, sami pozbawili się możliwości wpływania na codzienne funkcjonowanie szkoły ich dziecka.

KOMPETENCJE RADY RODZICÓW

Kompetencje rady rodziców – o czym była już mowa wcześniej – zawarte są przede wszystkim w ustawie Prawo oświatowe (szczególnie w artykułach 83-84), także w ustawie o systemie oświaty i Karcie nauczyciela oraz w licznych rozporządzeniach, przede wszystkim Ministra Edukacji Narodowej. Oto najważniejsze z nich:

Uchwalanie programu wychowawczo-profilaktycznego

(art. 84, ust. 2, pkt 1 Prawa oświatowego)

Uchwalanie przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły to jedna z najważniejszych, a może nawet najważniejsza kompetencja rady rodziców, bowiem jest to kompetencja stanowiąca, a ponadto dotyczy sedna działania szkoły i w zasadzie każdego ucznia – powinna zatem interesować wszystkich rodziców.

Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego (w praktyce – najczęściej do 30 września) nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w tej sprawie, wówczas program wychowawczo-profilaktyczny szkoły ustala dyrektor szkoły w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Ważne: program ten obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną – zatem brak porozumienia do końca września wcale nie oznacza, że rada rodziców traci możliwość kształtowania treści programu wychowawczo-profilaktycznego.

Uchwalanie swojego regulaminu

(art. 83, ust. 4 i 6 Prawa oświatowego)

Rada rodziców uchwała swój regulamin – dokonuje tego samodzielnie, bez jakiegokolwiek ingerencji innych podmiotów (np. dyrekcji szkoły czy rady pedagogicznej). Regulamin może zawierać wiele elementów, natomiast ustawa Prawo oświatowe wymienia trzy najważniejsze:

Po pierwsze – regulamin określa wewnętrzną strukturę i tryb pracy rady rodziców, czyli na przykład: czy jest powoływane prezydium albo zarząd, a jeśli tak, to jakie ma kompetencje, jak często odbywają się zebrania plenarne rady i zebrania prezydium (zarządu) oraz kto je zwołuje, czy jest powoływany jakiś organ kontrolny (np. komisja rewizyjna), jakie ma uprawnienia, jakie są zasady udziału w spotkaniach rady rodziców przedstawicieli dyrekcji, rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego, kto może wносить pod obrady projekty uchwał itd.

Po drugie – regulamin określa szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do rad oddziałowych (klasowych) oraz rady rodziców (ogólnoszkolnej). Warto jednak zaznaczyć, że wystarczające są regulacje zawarte w samej ustawie i nie ma potrzeby ich uszczegółowiania, komplikowania (do czego zachęcałem już wcześniej).

Po trzecie – w regulaminie powinny się znaleźć zasady wydatkowania funduszy rady rodziców, a więc: jaki jest sposób planowania wydatków (najczęściej określa się je w preliminarzu, zwanym bardziej dumnie budżetem), kto może wnioskować o dokonanie konkretnych wydatków, kto decyduje o wydatkowaniu środków, jakie są zasady korzystania z konta bankowego rady rodziców.

Oczywiście w regulaminie rady rodziców można zapisać dużo więcej, można uregulować bardzo szczegółowo różne aspekty jej działania. Tylko po co? Zachęcam gorąco, aby przed wpisaniem do tego dokumentu nowych przepisów, mocno się zastanowić i odpowiedzieć sobie na pytanie, czy naprawdę są one nam potrzebne? Doświadczenie pokazuje, że im obszerniejszy jest regulamin rady rodziców, tym trudniej się z nim pracuje na co dzień.

Możliwość gromadzenia funduszy

(art. 84, ust. 6 i 7 Prawa oświatowego)

Ustawa daje radom rodziców prawo do gromadzenia funduszy „w celu wspierania działalności statutowej szkoły” oraz wskazuje ich podstawowe źródło – dobrowolne składki rodziców. Zasady wydatkowania środków rady rodziców, o czym była mowa już wcześniej, muszą być określone w regulaminie rady rodziców.

Nowością w Prawie oświatowym (nie było tego w ustawie o systemie oświaty) jest przepis znajdujący się w art. 84 ust. 7, z którego wynika wprost, że fundusze rady rodziców mogą być przechowywane na odrębnym rachunku bankowym. I jeszcze ważniejsza regulacja – do założenia (likwidacji) rachunku bankowego rady rodziców oraz dysponowania środkami znajdującymi się na nim uprawnione są wyłącznie osoby posiadające pisemne upoważnienie udzielone przez radę rodziców.

W tym miejscu należy wspomnieć jeszcze o dwóch sprawach. Po pierwsze – warto przypomnieć, że składki rodziców, o których mowa w ustawie, są dobrowolne, a więc nikt (rada rodziców, dyrekcja szkoły) nie ma prawa zmuszać rodziców do wpłaty jakiegokolwiek kwoty. Tym bardziej niedopuszczalna jest presja wywierana na dziecko (a wciąż zdarzają się próby wymuszenia wpłat na radę rodziców pod groźbą niewręczenia świadectwa na koniec roku).

Druga ważna kwestia – dobrowolne składki są jedynym źródłem funduszy rady rodziców wymienionym w ustawie, ale czytamy w niej także o „innych źródłach”. Jakie to mogą być źródła? Rada rodziców oczywiście może pozyskiwać sponsorów, darczyńców, może prowadzić zbiórki publiczne (warto przy tym zapoznać się ze szczegółowymi przepisami na ten temat), loterie (choć to wymaga dochowania pewnych formalności, włącznie ze zgłoszeniem do izby celnej), może nawiązać współpracę z wybraną organizacją pożytku publicznego i za jej pośrednictwem pozyskiwać 1% podatku od osób fizycznych, może także być inicjatorem powstania projektu, który zostanie dofinansowany z budżetu obywatelskiego/partycypacyjnego. Możliwości jest coraz więcej!

Opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły (art. 84, ust. 2, pkt 3 Prawa oświatowego)

Rada rodziców opiniuje program poprawy efektywności kształcenia lub wychowania, który jest tworzony przez dyrektora szkoły na polecenie kuratorium w sytuacji, gdy stwierdzi ono niedostateczne efekty kształcenia lub wychowania w szkole.

Opiniowanie projektu planu finansowego szkoły

(art. 84, ust. 2, pkt 2 Prawa oświatowego)

W każdym roku dyrektor szkoły przygotowuje projekt planu finansowego szkoły, czyli po prostu zestawienie planowanych dochodów i wydatków szkoły na kolejny rok. Zgodnie z Prawem oświatowym projekt ten jest opiniowany przez radę rodziców.

Należy mieć jednak świadomość, że w praktyce pole manewru jest tutaj niewielkie (dla rady rodziców, ale też dla dyrektora szkoły), ponieważ kwota po stronie przychodów jest odgórnie określona, a po stronie wydatków mamy do czynienia głównie z tzw. wydatkami sztywnymi: płacami, kosztami komunalnymi itd.

Opiniowanie działalności stowarzyszeń na terenie szkoły

(art. 86 Prawa oświatowego)

W szkole mogą działać stowarzyszenia i inne organizacje (np. fundacje), które prowadzą działalność wychowawczą (np. harcerstwo) lub wzbogacają działalność szkoły programowo i wychowawczo (np. organizacje sportowe, kulturalne, hobbyistyczne). Warto w tym miejscu przypomnieć, że ustawa jednoznacznie zakazuje prowadzenia na terenie szkoły działalności politycznej – zarówno przez partie polityczne, jak i inne organizacje o charakterze politycznym, np. tzw. młodzieżówki partii politycznych, które często działają jako stowarzyszenia.

Zgodę na działalność organizacji na terenie szkoły podejmuje dyrektor po uzgodnieniu warunków tej działalności oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii m.in. rady rodziców.

Należy zwrócić uwagę, że to bardzo ważna kompetencja, gdyż opinia jest dla dyrektora wiążąca. Zatem nie wystarczy samo zapytanie o opinię i nieczekanie na nią (jak to czasem/często bywa) – dyrektor musi przed wpuszczeniem do szkoły jakiegokolwiek organizacji uzyskać opinię rady rodziców; co więcej, ta opinia musi być pozytywna. W praktyce oznacza to, że dyrektor dla swojego bezpieczeństwa powinien posiadać w dokumentacji szkolnej stosowną uchwałę rady rodziców. Nietrudno bowiem sobie wyobrazić kon-

sekwencje, gdy okaże się, że dyrektor bez pozytywnej opinii rady rodziców wpuścił do szkoły jakąś sektę albo organizację prowadzącą specjalistyczne zajęcia sportowe bez posiadania stosownych uprawnień, co doprowadziło do wypadku...

Współdecydowanie w sprawach stroju jednolitego

(art. 100 Prawa oświatowego)

Dyrektor szkoły może wprowadzić obowiązek noszenia przez uczniów na terenie szkoły jednolitego stroju (tzw. mundurków). Z taką inicjatywą może wystąpić m.in. rada rodziców, a dyrektor ma na rozparzenie tego wniosku maksimum trzy miesiące. Jeśli inicjatywa wprowadzenia stroju jednolitego leżała po stronie dyrektora, rady szkoły, rady pedagogicznej lub samorządu uczniowskiego, dyrektor szkoły musi uzyskać zgodę rady rodziców.

Wzór jednolitego stroju dyrektor szkoły ustala w uzgodnieniu z radą rodziców po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego. W praktyce bardzo często to rodzice mają tutaj rolę wiodącą – trudno się zresztą dziwić, ponieważ to oni płacą!

Jeżeli w szkole został wprowadzony obowiązek noszenia jednolitego stroju, wówczas dyrektor szkoły może (w uzgodnieniu z radą rodziców i po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej) określić sytuacje, w których uczniowie nie muszą go nosić na terenie szkoły. Mogą to być na przykład konkretne dni w tygodniu lub miesiącu albo wybrane święta (np. dzień chłopaka, mi-kołajki).

Opiniowanie eksperymentów pedagogicznych

(art. 45, ust. 9 i ust. 1, pkt 3; art. 70, ust. 1, pkt 3 Prawa oświatowego)

Szkoła może realizować eksperyment pedagogiczny, którego celem jest rozwijanie kompetencji i wiedzy uczniów oraz nauczycieli. Jego istotą jest modyfikacja lub wdrożenie nowych działań przy zastosowaniu nowatorskich rozwiązań (programowych, organizacyjnych, metodycznych lub wychowawczych). Uchwałę w sprawie eksperymentów pedagogicznych podejmuje rada pedagogiczna, a ich projekt musi być zaopiniowany m.in. przez

radę rodziców. Prowadzenie eksperymentu pedagogicznego wymaga zgody odpowiedniego ministra, wniosek w tej sprawie składa dyrektor szkoły po uzyskaniu opinii m.in. rady rodziców (opinia ta musi być dołączona do wniosku).

Opiniowanie dodatkowych zajęć edukacyjnych

(art. 109, ust. 3 Prawa oświatowego)

W szkole mogą być wprowadzone dodatkowe zajęcia edukacyjne, np. z języka obcego nowożytnego (innego niż język obcy nauczany w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych), a także zajęcia, do których nie ma podstawy programowej (ale ich program nauczania został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania). Takie zajęcia dodatkowe organizuje dyrektor, a jednym z warunków ich wprowadzenia jest zasięgnięcie opinii rady rodziców.

Możliwość występowania z wnioskami i opiniami w sprawach szkoły

(art. 84, ust. 1 Prawa oświatowego)

Rada rodziców może występować z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły do:

- dyrektora szkoły
- rady pedagogicznej
- organu prowadzącego szkołę (gminy)
- organu sprawującego nadzór pedagogiczny, czyli kuratora oświaty.

To chyba najszersza kompetencja rady rodziców, ponieważ daje ona możliwość wypowiedzania się w imieniu rodziców uczniów danej szkoły, zgłaszania wniosków, przedstawiania opinii we wszystkich sprawach związanych z funkcjonowaniem szkoły – zakres jej stosowania zależy właściwie wyłącznie od spraw, które rada rodziców chce załatwić oraz... kreatywności rodziców. Oto przykłady wykorzystania tej kompetencji:

- opinia skierowana do dyrektora szkoły w sprawie zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom przez zamontowanie kamer
- opinia skierowana do dyrektora szkoły w sprawie planów zakupu szafek szkolnych

- opinia skierowana do rady pedagogicznej w sprawie konsekwencji wynikających z incydentu, który miał miejsce podczas wyjazdu klas szóstych na „zieloną szkołę”
- opinia skierowana do rady pedagogicznej w sprawie takiego wykorzystania podręczników, który nie będzie powodował konieczności codziennego ich noszenia przez dzieci z domu do szkoły
- wniosek do dyrektora szkoły w sprawie organizacji w szkole zajęć na temat bezpieczeństwa
- wniosek do dyrektora szkoły o wspólne (z radą rodziców) sfinansowanie zakupu i montażu przed szkołą stojaków na rowery
- wniosek do dyrektora szkoły o modyfikację harmonogramu remontu szkoły
- wniosek do dyrektora szkoły o zmianę sposobu wnoszenia opłat za świetlicę (rodzice chcą dokonywać wpłat przelewem)
- wniosek do dyrektora szkoły o zgłoszenie szkoły do programu „Mistrzowie kodowania”
- wniosek do dyrektora szkoły o wygospodarowanie pomieszczenia na harcówkę dla drużyny harcerskiej
- wniosek do dyrektora szkoły o dokonanie zmian w umowie o współpracy między szkołą a stowarzyszeniem X
- wniosek do dyrektora szkoły w sprawie organizacji w szkole sztabu Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy
- wniosek do rady pedagogicznej i dyrektora szkoły o nagrodzenie jednego z nauczycieli
- wniosek do rady pedagogicznej i dyrektora szkoły o wspólną organizację budżetu uczniowskiego
- wniosek do rady pedagogicznej i dyrektora szkoły o udzielenie wsparcia dzieciom z zespołem Aspergera przez zorganizowanie dla nich dodatkowych zajęć terapeutycznych
- przedstawienie radzie pedagogicznej opinii w sprawie planów zmniejszenia oferty zajęć pozalekcyjnych
- wniosek do burmistrza o nagrodzenie wyróżniających się nauczycieli z okazji Dnia Edukacji Narodowej
- wniosek do burmistrza o nagrodzenie nauczyciela z okazji Międzynarodowego Dnia Wolontariusza
- wniosek do rady gminy i burmistrza o przeznaczenie dodatkowych środków na remont szkolnego boiska

- wniosek do burmistrza o skierowanie straży miejskiej do patrolowania okolic szkoły, zwłaszcza w godzinach porannych
- wniosek do zarządu dróg gminnych (miejskich) o założenie dla bezpieczeństwa uczniów w okolicach szkoły sygnalizacji świetlnej.

Współpraca z innymi radami rodziców

(art. 83, ust. 5 Prawa oświatowego)

Rady rodziców mogą współpracować ze sobą, w dowolny sposób ustalając zasady i zakres tej współpracy. Współpraca ta może dotyczyć zarówno szkół z jednego osiedla czy jednego miasta, jak i z powiatu czy województwa. Nie ma też żadnych przeszkód, aby współpracowały ze sobą rady rodziców z przedszkoli i szkół różnego typu. Formy i zasady współpracy mogą być ustalane doraźnie lub przybierać bardziej formalny charakter (porozumienie rad rodziców, forum rad rodziców itp.).

W tym miejscu zachęcam do odszukania w internecie (choćby na facebooku) informacji o ciekawych inicjatywach forów rodziców i rad rodziców działających na warszawskim Ursynowie, w podwarszawskim Piasecznie, a także w Krakowie i w Gdańsku.

Wnioskowanie o powołanie rady szkoły

(art. 81, ust. 13 Prawa oświatowego)

W szkołach mogą działać rady szkół. Składają się one z nauczycieli, rodziców i uczniów. Wybierane są na trzyletnią kadencję. Mają one liczne kompetencje dotyczące spraw wewnętrznych szkoły, m.in.: uchwalają statut szkoły, opiniują projekt planu finansowego, plan pracy szkoły, projekty eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły, mogą występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wiążącymi wnioskami o dokonanie oceny działalności szkoły, jej dyrektora lub innego nauczyciela.

Powstanie rady szkoły organizuje dyrektor szkoły z własnej inicjatywy albo na wniosek rady rodziców.

Udział w powoływaniu dyrektora szkoły

(art. 63, ust. 14, pkt 2 lit. b oraz art. 63, ust. 17 pkt 2 Prawa oświatowego)

Stanowisko dyrektora szkoły powierza organ prowadzący szkołę (miasto, gmina). Wyłonienie kandydata następuje w drodze konkursu przez komisję powołaną przez organ prowadzący. W jej skład wchodzi między innymi dwóch przedstawicieli rady rodziców (jednak wcale nie muszą to być jej członkowie).

Wnioskowanie o ocenę nauczyciela

(art. 6a Karty nauczyciela)

Praca każdego nauczyciela (z wyjątkiem nauczyciela stażysty) podlega ocenie w każdym czasie, jednak nie wcześniej niż po roku od poprzedniej oceny. O dokonanie takiej oceny do dyrektora szkoły może się zwrócić m.in. rada rodziców. Dyrektor dokonuje oceny w ciągu trzech miesięcy.

Opiniowanie dorobku nauczycieli za okres stażu

(art. 9c ust. 6 i 7 Karty nauczyciela)

Dyrektor szkoły dokonuje także oceny dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu. Czyni to po zasięgnięciu opinii rady rodziców. Istotne jest, że rada rodziców ma na przedstawienie swojej opinii tylko 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o dokonywanej ocenie dorobku zawodowego nauczyciela. Jeśli w tym terminie nie przedstawi swojej opinii, dyrektor może dokonać oceny bez niej.

Wypadki w szkole

(§ 41, ust. 1, § 43, ust. 7 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach)

O każdym wypadku w szkole powinna być zawiadomiona niezwłocznie m.in. rada rodziców, a w składzie zespołu powypadkowego może uczestniczyć jej przedstawiciel.

Zapoznanie się z wynikami ewaluacji zewnętrznej

(§ 12, ust. 7 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego)

Jedną z form nadzoru pedagogicznego nad szkołami jest ewaluacja zewnętrzna przeprowadzana przez kuratorium. Dyrektor szkoły w terminie trzech dni roboczych od dnia otrzymania raportu z ewaluacji musi poinformować m.in. radę rodziców o zakończeniu ewaluacji zewnętrznej i możliwości zapoznania się z raportem z ewaluacji.

Wnioskowanie o nadanie imienia

(§ 2, ust. 1 i 8 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli)

Imię nadaje szkole (przedszkolu) organ prowadzący na wniosek rady szkoły (rady przedszkola) lub w przypadku braku takiej rady na wspólny wniosek rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego (a w przedszkolu – na wspólny wniosek dyrektora przedszkola i rady rodziców).

Wnioskowanie w sprawie przerw w pracy przedszkola

(§ 12, ust. 1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 marca 2017 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli)

Zasadniczo przedszkola działają przez cały rok szkolny, jednak przerwy w ich funkcjonowaniu mogą ustalić organy prowadzące przedszkole (miasto, gmina) na wspólny wniosek dyrektora przedszkola i rady przedszkola, a w przypadku jej braku – na wspólny wniosek dyrektora przedszkola i rady rodziców.

Opiniowane dni wolnych od zajęć

(§ 5, ust. 1 i 5 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie organizacji roku szkolnego)

Dyrektor szkoły może w danym roku szkolnym ustalić dodatkowe dni wolne od zajęć dydaktyczno-wychowawczych (w zależności od typu szkoły – od

6 do 10 dni). Ponadto w szczególnie uzasadnionych przypadkach, niezależnie od tych dodatkowych dni wolnych, może za zgodą organu prowadzącego ustalić inne dodatkowe dni wolne od zajęć dydaktyczno-wychowawczych pod warunkiem zrealizowania zajęć przypadających w te dni w wyznaczone soboty.

W obu wymienionych wyżej sytuacjach dyrektor szkoły powinien w tej sprawie zasięgnąć opinii m.in. rady rodziców.

Opiniowanie propozycji zajęć wychowania fizycznego

(§ 4, ust. 1 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 czerwca 2017 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego)

Dyrektor szkoły przygotowuje propozycje zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów. Propozycje te muszą być zaopiniowane m.in. przez radę rodziców.

CZEGO RADA RODZICÓW NIE MOŻE

Na kilku poprzednich stronach zebraliśmy najważniejsze (ale nie wszystkie!) kompetencje rady rodziców rozsiane po różnych aktach prawnych. To repetytorium warto skończyć jednak przypomnieniem, czego rada rodziców **nie może** – ponieważ to będzie stanowić pewne ograniczenie dla rozwijania pomysłu budżetu uczniowskiego. Zatem:

- Rada rodziców nie ma osobowości prawnej, więc nie może występować w obrocie prawnym (jak choćby stowarzyszenia, fundacje czy kluby sportowe).
- Rada rodziców jest organem szkoły i w zasadzie nie może występować samodzielnie poza systemem oświaty.
- Rada rodziców nie może przyjmować darowizn, które podatnik mógłby odpisać od swojego podatku (choć oczywiście może przyjmować darowizny, z których podatnik nie będzie miał dodatkowej korzyści podatkowej).
- Rada rodziców nie może pozyskiwać środków ze źródeł zarezerwowanych dla organizacji pozarządowych (gminnych, regionalnych, krajo-

wych, międzynarodowych), choć warto optymistycznie zauważyć, że coraz więcej pojawia się źródeł finansowania działań prowadzonych przez różne inicjatywy nieformalne.

- Rada rodziców nie ma osobowości prawnej, więc tym bardziej nie jest organizacją pożytku publicznego, nie może więc zbierać 1% podatku PIT.
- Rada rodziców w zasadzie nie może podejmować działań merytorycznych w innych sferach niż bezpośrednie wspieranie szkoły, w której działa.

WAŻNE!

WARTO na początku każdego roku szkolnego przypomnieć sobie, jakie kompetencje ma rada rodziców!

Może są takie, z których dotąd nie korzystaliśmy?

A może są takie, o których istnieniu w ogóle nie wiedzieliśmy?

BUDŻET UCZNIOWSKI

W tej części zajmiemy się szczegółowym omówieniem koncepcji budżetu uczniowskiego – zgodnie z podtytułem tego poradnika – nowego sposobu aktywizacji uczniów i rad rodziców.

GENEZA BUDŻETU UCZNIOWSKIEGO

Budżet uczniowski to pomysł, który narodził się z kilku powodów. Ścisłej – który wykorzystuje nowe możliwości, jakie otwierają się przed społecznościami lokalnymi oraz pozwala choćby częściowo rozwiązać kilka problemów i odpowiedzieć na kilka potrzeb. Ale po kolei...

Odnajdywanie sensu działania rad rodziców

Z naszych (Instytutu Inicjatyw Pozarządowych) dziesięcioletnich już doświadczeń aktywizowania rodziców, wspierania rad rodziców – z licznych naszych projektów, wielu szkoleń i niezliczonych konsultacji wynika, że rady rodziców mogą być ważnym podmiotem w polskiej szkole. Choć to za słabo powiedziane – dobre, aktywne rady mogą być elementem decydującym o obliczu konkretnej placówki. Tym bardziej więc smuci nas, gdy widzimy demotywyację rodziców, będącą efektem niedostrzegania sensu działania, w szczególności celowości zbierania funduszy – przeznaczanych tylko na tzw. bieżące wydatki, a nie naprawdę ważne dla szkoły potrzeby. Mówiąc inaczej: widzimy spektakularny rozwój aktywności rodziców w tych miejscach, gdzie znajdują oni jakiś łączący wszystkich cel. Ten cel, jeśli jest dobrze sformułowany i atrakcyjny, potrafi zjednoczyć całą społeczność szkolną i zaowocować także pokaźnymi kwotami zebranymi z dobrowolnych wpłat rodziców (bądźmy szczerzy – aspekt finansowy jest niesłychanie ważny). I odwrotnie: gdy aktywność rady rodziców nie jest ukierunkowana na łączący wszystkich (większość) cel, gdy zgromadzone fundusze w całości wydawane są na mydło i książki dla najlepszych uczniów – wówczas z roku na rok jest coraz gorzej.

Jak sobie poradzić z tym problemem? Na przykład angażując społeczność szkolną w **projekty tworzone w ramach budżetu uczniowskiego!**

Budżety obywatelskie

Koncepcja budżetu uczniowskiego – i z nazwy, i w swojej istocie – odnosi się do zyskujących coraz większą popularność budżetów obywatelskich, których sednem jest oddanie obywatelom możliwości współdecydowania o sposobie wydatkowania części budżetu jednostki samorządowej. Miast, gmin, które korzystają z tego rozwiązania, jest coraz więcej. Z satysfakcją można też odnotować, że z roku na rok zainteresowanie tą formą partycypacji obywatelskiej jest coraz większe – widać to zarówno w większej liczbie składanych projektów, jak i w rosnącej liczbie mieszkańców, którzy głosują na wybrane pomysły.

Można śmiało powiedzieć, że budżety obywatelskie to nowość, która chwyciła, która jest sukcesem. Jak zatem wykorzystać ten pomysł w naszych działaniach? Na przykład angażując uczniów, nauczycieli i rodziców w **projekty tworzone w ramach** działającego na podobnych zasadach **budżetu uczniowskiego!**

Zaangażowanie młodych ludzi

Jednak w budżetach obywatelskich jest jeszcze coś ciekawego, wartościowego: otwarte one zostały na ludzi młodych. W wielu miastach nie tylko osoby pełnoletnie, ale też uczniowie szkół średnich i wyższych klas szkół podstawowych mogą głosować i na równi ze swoimi rodzicami czy dziadkami wybierać, które pomysły zostaną zrealizowane. Ponadto młodzi ludzie mogą zgłaszać do konkursu swoje propozycje projektów – choć oczywiście muszą one być odpowiednio przygotowane (patrz: część trzecia poradnika na temat projektu).

Jak wykorzystać to otwarcie budżetów obywatelskich na osoby młode? Jak nauczyć je profesjonalnego przygotowywania projektów – tak, aby miały szansę uzyskać poparcie mieszkańców! Na przykład **organizując konkursy budżetu uczniowskiego** – jako poligon doświadczalny, pierwszy krok w drodze do tworzenia „dorosłych” projektów w budżecie obywatelskim w swoim mieście!

Skuteczność projektów szkolnych

Budżety obywatelskie i projekty szkolne – to nie jest wcale daleka przyszłość, to już się dzieje! Już teraz wiele szkół przygotowuje profesjonalnie swoje projekty i zgłasza je do budżetów obywatelskich w swoich miejscowościach. To jednak nie wszystko – wiele szkół potrafi skutecznie zmobilizować uczniów oraz ich rodziców do głosowania na te projekty. Właśnie dlatego na listach rankingowych zwycięskich projektów coraz częściej można znaleźć pomysły typowo szkolne (liczne przykłady znajdują się na końcu tej części poradnika).

Jak osiągnąć taki sukces jak inne szkoły? Na początek warto zacząć od nauki tworzenia projektów na własnym – szkolnym podwórku **w ramach budżetu uczniowskiego!**

Wolontariat

Wiele badań społecznych (zarówno dotyczących sektora pozarządowego, jak i tych związanych z polską edukacją) pokazuje zamknięcie się dzieci i młodzieży w swoim gronie i małych grupach – niechęć, brak motywacji do współdziałania, współpracy oraz bezinteresownego zaangażowania na rzecz innych wśród dzieci i młodzieży. Szczególnie widoczne jest to w szkołach. Te problemy – jak można się domyślać – legły u podstaw ogłoszenia przez Ministerstwo Edukacji Narodowej roku szkolnego 2016/2017 rokiem wolontariatu.

Konieczne jest więc kształtowanie wśród młodych ludzi postaw altruistycznych. Jednak z naszych doświadczeń wynika, że w wielu szkołach brakuje pomysłu na zachęcenie dzieci do działania na rzecz dobra wspólnego. Jest to jeden z istotniejszych problemów wychowawczych polskiej szkoły. Wprawdzie w podstawach programowych jest uwzględnione budowanie takich postaw, jednak problemem jest znalezienie praktycznych sposobów na to, wykraczających poza działania wprawdzie niezwykle wartościowe, ale – z punktu widzenia wychowawczego – o charakterze akcyjnym (np. WOŚP, Szlachetna Pączka).

Jak zachęcić uczniów do działania na rzecz dobra wspólnego? Jak budować poczucie odpowiedzialności za wspólnotę szkolną? Na przykład angażując ich w działania w **ramach budżetu uczniowskiego!**

Projekt – słowo przyszłości

Niezwykle ważne jest, aby uczyć (co więcej: uczyć w działaniu) dzieci filozofii i właściwych zasad budowania i realizacji projektów, w szczególności projektów społecznych. Istotne jest, aby dzieci uczyły się, jak tworzyć projekt, wychodząc od analizy potrzeb, przez określenie zamierzeń, terminarza, kosztorysu itd. ... aż do jego rzetelnego podsumowania. Warto zwrócić uwagę, że umiejętności, o których mówimy, to nie są „umiejętności szkolne” (które zarówno przez uczniów, jak i przez ich rodziców uznawane są za nieprzydatne, niepotrzebne) – to są umiejętności, które bez wątpienia przydadzą się w dorosłym życiu, gdyż te same zasady obowiązują podczas budowania projektów w organizacjach pozarządowych, biznesie oraz instytucjach publicznych.

To jest właśnie istotą edukacji obywatelskiej – nabywanie kompetencji społecznych nieoderwanych od dorosłego świata, w który za chwilę dzieci i młodzież mają wejść. Potrzebne są więc formy edukacji obywatelskiej nie tyle będące zabawą w coś, ale kształtujące rzeczywiste umiejętności, osadzone w realnych, prawdziwych ramach działania, dające szansę osiągnięcia sukcesu – autentycznego, przynoszącego korzyść wspólnocie, w której żyjemy – tutaj: naszej szkole.

Takim pomysłem jest właśnie **budżet uczniowski**, który dzięki swemu podobieństwu (w nazwie i metodologii, procedurach) do budżetu partycypacyjnego, może się stać dla młodych ludzi praktyczną lekcją wychowania obywatelskiego, a już wkrótce sprawić, że zaczną oni aktywnie tworzyć „dorosłe” projekty w ramach budżetów obywatelskich.

IDEA BUDŻETU UCZNIOWSKIEGO

Była już o tym mowa – idea budżetu uczniowskiego odnosi się bezpośrednio do coraz popularniejszych budżetów obywatelskich/partycypacyjnych. Ich sednem jest współdecydowanie przez każdego mieszkańca miasta lub gminy o tym, na jakie cele będzie wydana część posiadanych przez samorząd środków. Współdecydowanie to ma charakter konkursu, w którym obywatele wybierają najlepsze ich zdaniem projekty ze zgłoszonych wcześniej przez mieszkańców lub grupy mieszkańców.

W pomysłach budżetu uczniowskiego zasady są podobne:

- rada rodziców przeznacza część swojego budżetu na dofinansowanie lub pełne sfinansowanie pomysłów uczniów
- pomysły te muszą być przygotowane w sposób profesjonalny – w formie projektów (patrz: część trzecia poradnika)
- projekty są wstępnie weryfikowane, a następnie poddane pod głosowanie
- projekty do sfinansowania i realizacji wybierane są w głosowaniu.

Powyższe elementy zostaną omówione szczegółowo w dalszej części. Jednak zanim to zrobimy, chciałbym jeszcze mocniej zachęcić do wprowadzenia w swoich szkołach budżetu uczniowskiego. Jak? Przez uświadomienie sobie...

CO DAJE BUDŻET UCZNIOWSKI

Rozpoznanie potrzeb

To, że w każdej szkole są jakieś potrzeby do zaspokojenia (uczniów, nauczycieli, rodziców, a może wspólne) – to oczywiste. Każdy chce, aby było lepiej, bardziej komfortowo, przyjaźniej. Rzecz w tym, że najczęściej artykułowanie tych ważnych potrzeb ma charakter marudzenia, narzekania. I oczekiwania, że szkoła (czyli nauczyciele, dyrektor) coś z tym zrobią. I tak oto sytuacja potrafi się nie zmieniać miesiącami i latami...

Myślenie projektowe

Projektem może być wszystko. Albo inaczej: myślenie projektowe może być z powodzeniem zastosowane, aby realizować skutecznie wszelkie działania. To mogą być małe pomysły pojedynczych osób (np. organizacja imprezy urodzinowej dla kumplici) oraz olbrzymie, wieloletnie projekty instytucji czy całych państw (np. wdrożenie reformy służby zdrowia). Filozofia działania i zasady są podobne. Także w sferze organizacyjno-formalnej (kolejność prac, zapisanie na papierze) tworzenie projektu w ramach budżetu uczniowskiego i projektów w urzędach, organizacjach pozarządowych czy w biznesie – jest bardzo podobne.

Jeśli więc w szkole uczniowie stworzą swoje projekty i zapiszą je w formie choćby takiej, jak wnioski grantowe organizacji pozarządowych (wzór wniosku jest identyczny dla całej Polski, dla wszystkich poziomów administracji), wówczas za lat pięć czy więcej, już w dorosłym życiu, będą w stanie bez trudu napisać podobne wnioski – inne treściowo, ale podobne, jeśli chodzi o filozofię i formę.

Tę użyteczność filozofii i techniki tworzenia projektów podkreślam tak dobitnie, ponieważ z pewnością są to te umiejętności, które żaden uczeń, żaden rodzic nie wrzuci w swojej głowie do szufladki „rzeczy, które nie wiadomo po co uczy szkoła”. Bo to jest po prostu bardzo przydatne!

Potencjał uczniów

Budżet uczniowski to okazja do ujawnienia skrywanego dotąd potencjału wielu uczniów. Wiemy bowiem, że szkoła najczęściej koncentruje się na wiedzy, umiejętnościach, które mają bezpośrednie przełożenie na oceny. A co z pasjami uczniów? Co z ich umiejętnościami pracy w grupie, z umiejętnościami liderскими? Właśnie projekty tworzone w ramach budżetu uczniowskiego są doskonałą okazją, aby ten z pozoru „nieszkolny” potencjał wydobyć na wierzch. Z pewnością okaże się, że uczniowie mają takie zainteresowania, pomysły, które wzbogacą ofertę szkoły, sprawią, że będzie ona miejscem bardziej przyjaznym. Na pewno odkryjemy nowe talenty liderские – może będą to przyszli członkowie samorządu uczniowskiego?

Praca zespołowa

Często podczas dyskusji na temat edukacji, tego, czego uczy szkoła (albo czego nie uczy) można usłyszeć, że budowanie zespołu, praca zespołowa to są umiejętności przyszłości, te, które będą kluczowe dla ludzi będących dziś w wieku szkolnym. Wiedzę można zawsze uzupełnić, zresztą w przyszłości będzie to konieczne, ponieważ naturalne stanie się wielokrotne zmienianie profesji w trakcie swojego życia zawodowego. Może się jednak okazać, że kluczowe dla odnalezienia się na rynku pracy będą umiejętności pracy w grupie, przyjmowania w niej różnych ról oraz współdziałania. Może to się wydawać oczywiste, bezproblemowe, takie naturalne. Ale czy rzeczywiście dziś młodzi ludzie uczą się współpracy, zgodnego współdziałania czy raczej rywalizacji? Czy potrafią pracować w grupie, czy bardziej nastawieni są na indywidualizm, na kreowanie siebie?

Powyższe umiejętności można oczywiście doskonale rozwijać podczas tworzenia i realizacji projektów w ramach budżetu uczniowskiego!

Mobilizacja do działania

Była już mowa o uczeniu pracy zespołowej, o wydobywaniu potencjału uczniów. Jest to dużo łatwiejsze, gdy uda się zmobilizować uczniów do realizacji celu, który będzie pociągający, realny do osiągnięcia, a przede wszystkim wspólny, łączący. Właśnie projekty tworzone w ramach budżetu uczniowskiego mogą być okazją do mobilizacji uczniów, do łączenia ich w zespoły projektowe – niekoniecznie pokrywające się z klasami, w których tym silnym spoiwem jest wspólny pomysł, wspólny cel.

Współpraca

Ale projekty realizowane w ramach budżetu uczniowskiego nie muszą mobilizować do działania, skupiać na realizacji wspólnego celu wyłącznie uczniów. Ciekawy pomysł, dobrze sformułowany w formie projektu, a także dobrze „sprzedany”, może zaangażować biernych dotychczas nauczycieli czy rodziców. Taki pomysł może być okazją do zbudowania współpracy

pomiędzy odrębnymi dotąd grupami: uczniami, rodzicami, nauczycielami – oczywiście z pełną akceptacją dyrekcji szkoły. Nie trzeba chyba nikogo przekonywać, jak skutecznie realizowane zespołowo projekty budują wspólnotę szkolną!

Sens działania dla rady rodziców

Wreszcie to, co było jedną z zasadniczych przyczyn wymyślenia i promowania przez nas pomysłu budżetu uczniowskiego: to naprawdę dobra okazja, aby odnaleźć w działaniach rady rodziców głębszy sens!

Wcześniej była już o tym mowa, że wiele rad nie rozwija się, ponieważ rodzice nie znajdują w swojej pracy satysfakcji, nie widzą, aby ich zaangażowanie przekładało się na coś naprawdę ważnego, spektakularnego. Ot, taka codzienność bez polotu, bez ambitnych celów, bez głębszego sensu: kwiatki na Dzień Nauczyciela, szkolne mikołajki, kiermasz świąteczny, może bal karnawałowy, znowu kiermasz świąteczny, festyn na boisku (w ramach odpracowywania jakichś dni wolnych), a w czerwcu znowu kwiatki oraz książki dla najlepszych uczniów. I tak kolejny rok szkolny mija. Pasjonujące, prawda? A jeszcze coś: do tej wyliczanki należy dołożyć pewne nieprzyjemne działania odbywające się przez cały rok: gonitwę za rodzicami, aby wpłacili składki na radę rodziców. A wpłacić nie chcą, bo jakoś ich nie pociąga dawanie pieniędzy na te kwiatki albo – to jeszcze bardziej denerwujące – na mydło czy papier toaletowy...

Tak się nie da! Tak się nie da zaangażować rodziców. Przecież każdy, kto dał się wybrać do rady rodziców, chciałby robić coś, co ma sens, co będzie widać, co jest autentycznie przydatne. I chciałby, aby wszyscy inni rodzice także widzieli sens w działaniu rady, co sprawiłoby, że z chęcią zapłacą swoją (dobrowolną) składkę, wiedząc, że zostanie przeznaczona na coś naprawdę ważnego, trwałego, przydatnego dla wszystkich uczniów, a więc także dla ich dziecka.

Może więc budżet uczniowski, dzięki któremu zostaną zrealizowane przez uczniów projekty, o których będzie wiedzieć cała szkoła, na które warto przeznaczyć pieniądze rady rodziców, projekty, które realnie zmieniają szkołę?

JAK TO MOŻNA ZORGANIZOWAĆ

Przyjrzyjmy się teraz bardziej szczegółowo, jak może wyglądać organizacja i przeprowadzenie w szkole projektu „budżet uczniowski”. Przy czym warto zwrócić uwagę, że właściwie wszystkie poniższe kwestie przedstawione zostały wariantowo jako propozycje. Jest bowiem oczywiste, że nie może być jednego schematu realizacji tego przedsięwzięcia. I nie powinno – przecież w każdej szkole są inne realia, zwyczaje, na innym poziomie jest praca rady rodziców oraz jej współpraca z samorządem uczniowskim, dyrekcją i nauczycielami. Każda rada rodziców powinna więc wybrać wariant dla siebie optymalny. I jest pewne, że nikt tego lepiej niż ona sama nie zrobi.

Kto organizuje

Według naszej koncepcji głównym organizatorem budżetu uczniowskiego jest rada rodziców. Ale tak nie musi być. Przecież naturalnym współorganizatorem wydaje się samorząd uczniowski, także nauczyciele. Oczywiście jest też, że całe przedsięwzięcie nie może się odbyć bez akceptacji dyrektora szkoły.

Finanse

Kiedyś musieliśmy dojść do tej delikatnej kwestii – pieniędzy. One są tutaj szczególnie ważne, ponieważ spełniają rolę zdecydowanie większą niż tylko czysto ekonomiczną.

Była już o tym mowa, że sam pomysł budżetu uczniowskiego, realizacja autentycznie potrzebnych i trwałych projektów może być mobilizacją dla rodziców, aby wpłacić składkę na rzecz rady rodziców. Zatem pieniądze stają się dla nas świadectwem zaangażowania rodziców w sprawę szkoły. Jest to zresztą stwierdzenie oczywiste i bardzo uniwersalne, bo zawsze tam, gdzie ludzie czują się związani ze szkołą (ale też z jakąkolwiek inną wspólnotą), nie ma problemu ze zbieraniem składek, robieniem zbiórek ad hoc itp. – wszyscy bowiem doskonale wiedzą, na co idą pieniądze i że warto je dać.

Oczywiście strona finansowa budżetu uczniowskiego ma ogromne znaczenie także dla uczniów. Przecież tyle razy coś chcieli zrobić, mieli świetne pomysły, zapał, ale wszystko rozbijało się właśnie o fundusze. Teraz mogą je zdobyć, mają więc dodatkowy bodziec, aby się zmobilizować i przekuć marzenia w rzeczywistość.

A o jakich kwotach mówimy? Ile rada rodziców powinna wyłożyć jako kapitał w budżecie uczniowskim? Na to pytanie odpowiedź jest oczywista – to zależy od szkoły i od zasobności rodziców. Są takie rady, dla których nie będzie problemem przeznaczenie na ten cel nawet 20000 złotych, ale będą też takie, które będą w stanie sobie pozwolić na wyłożenie jedynie 2000 zł albo mniej. Jednak same kwoty nie są aż tak istotne, warto w tym miejscu podkreślić dwie sprawy:

Po pierwsze – nie trzeba wcale zaczynać z ogromnym budżetem przedsięwzięcia. To oczywiste, że pierwsza edycja budżetu uczniowskiego może wydawać się dla wszystkich pewnym ryzykiem (nie wiemy, czy pomysł chwyci), ale kiedy nam się uda, to w kolejnym roku będziemy mogli przeznaczyć na ten cel więcej środków. A może po sukcesie pierwszej edycji znajdziemy wsparcie finansowe? Może dołoży się gmina? A może lokalni biznesmeni? A może po prostu rodzice zobaczą, że to ma sens i sami chętnie zapłacą w kolejnym roku wyższe składki?

Po drugie – niezależnie od tego, jaką kwotę przeznaczymy na budżet uczniowski, ważne jest, aby uczniowie mieli świadomość, o jakich sumach mówimy i jak będą one dzielone. Można więc określić, że jest to kwota np. 4000 zł do podziału w dowolny sposób, ale można też doprecyzować, że przewiduje się dofinansowanie projektów w wysokości od 200 do 800 zł – z czego wynika, że będzie zrealizowanych minimum 5 i maksimum 20 projektów (realnie pewnie 10–12).

Wiedza o kwocie przeznaczonej na projekty składane w ramach budżetu uczniowskiego (a jeszcze lepiej: o kwotach na poszczególne projekty) jest konieczna, gdyż pozwala uczniom racjonalnie zaplanować swoje przedsięwzięcia – wiadomo, że inne działania i z innym rozmachem można realizować za 200 zł, a inne za 2000 zł.

Dla kogo

To wydaje się nie być żadnym problemem – wiadomo, że projekty mają tworzyć i składać w konkursie uczniowie. Warto jednak pomyśleć o kilku sprawach:

- Czy zależy nam, aby zespoły projektowe były z jednej klasy czy wręcz przeciwnie – aby składały się z uczniów różnych klas (bo zależy nam na większej integracji uczniów)?
- Czy w przypadku zespołów złożonych z uczniów z jednej klasy ograniczamy liczbę zgłaszanych przez jedną klasę projektów (i wymuszamy przeprowadzenie preselekcji)?
- Czy ograniczamy liczebność zespołów (może warto, bo wiadomo, że w zespole większym niż 5–8 osób, przy dość małej skali projektów, część uczniów będzie realnie pracowała, a część to będą statyści)?
- Czy chcemy zaangażować klasy IV–VIII, czy również młodsze? Jeśli tak – na jakich zasadach (może tylko w połączeniu z uczniami starszymi)?
- Czy można do zespołów angażować rodziców? W jakim charakterze (może tylko jako ekspertów, doradców, a nie wykonawców)?

Cele

Odpowiedź na postawione wyżej pytanie będzie zależała od tego, jakie sobie stawiamy cele – po co wdramy w naszej szkole pomysł budżetu uczniowskiego? Określenie jego celów (poza ogólnymi i oczywistymi, o których już była mowa) będzie wynikało oczywiście ze specyfiki danej szkoły i będzie miało znaczenie także dla sformułowania kryteriów, jakie muszą spełniać zgłaszane projekty. Może zależy nam na tym, aby w planowanie i/lub realizację projektów byli zaangażowani także rodzice i nauczyciele? A może zależy nam w tym roku na takich pomysłach, które sprawią, że uczniowie będą się czuli w szkole bezpieczniej i milej? A może warunkiem koniecznym będzie takie zaplanowanie projektów, aby ich rezultaty były trwałe (przynajmniej w perspektywie dwóch-trzech lat)?

Warto się nad tym zastanowić, warto pomyśleć, jakie dodatkowe efekty dla szkoły możemy uzyskać przy okazji realizacji budżetu uczniowskiego.

Terminarz

Równie ważne dla uczniów (oprócz określenia sum przeznaczonych na projekty i dodatkowych kryteriów) jest przedstawienie terminarza konkursu. Od niego będzie zależało, czy jakieś pomysły w ogóle da się przygotować i zrealizować w określonym czasie. Oto jak może być rozpisana w czasie realizacja budżetu uczniowskiego:

Przykład

Budżet uczniowski Szkoły Podstawowej nr X w Y

TERMINARZ

1 października
ogłoszenie konkursu

do 31 października
przesyłanie propozycji projektów

do 15 listopada
weryfikacja projektów

od 15 do 31 listopada
głosowanie na projekty

6 grudnia
ogłoszenie wyników konkursu

od 6 do 31 grudnia
przygotowania zwycięskich zespołów do realizacji projektów

1 stycznia do 31 maja
REALIZACJA PROJEKTÓW

1–15 czerwca
podsumowanie projektów w zespołach projektowych, rozliczenie środków

zakończenie roku szkolnego
prezentacja efektów zrealizowanych projektów

Zgłaszanie i weryfikacja projektów

Z tego przykładowego terminarza wynikają ważne informacje i przyjęte w konkursie procedury, w szczególności związane ze zgłaszaniem i weryfikacją projektów:

- Widać, że na przygotowanie projektów uczniowie mają miesiąc (cały październik).
- Składanie projektów może oznaczać przedstawienie ich w formie papierowej. Ale – skoro mamy już niezłe zaawansowany XXI wiek – wystarczy chyba, gdy będą wysłane na specjalny adres e-mail (np. konkurs@szkolapodstawowaXwZ.pl).
- W terminarzu dwa tygodnie przeznaczone są na weryfikację projektów. Może się wydawać, że aż dwa tygodnie, jednak trzeba mieć świadomość, że projekty mogą być naprawdę bardzo różne i konieczne jest ich rzetelne sprawdzenie: czy są możliwe do realizacji, czy podane ceny są realne, czy terminy są możliwe do dotrzymania, czy nie ma przeszkód prawnych i wreszcie, czy mają akceptację dyrekcji szkoły. To ostatnie jednak lepiej załatwić wcześniej, wymagając uzyskania takiej akceptacji na etapie tworzenia projektu (brak zgody dyrekcji szkoły już po napisaniu wniosku musi być bardzo demotywujący dla uczniów!).

Oddzielną kwestią jest, na ile wystandaryzowane mają być zgłoszenia projektów. Brak jakichkolwiek ograniczeń z pewnością uwolni kreatywność uczniów, pozwoli im przygotować projekt w sposób dla nich optymalny, w formule graficznej, która będzie dobrze pasować do charakteru pomysłu. Z drugiej strony – chcemy przecież, aby nauczycieli się tworzyć i opisywać projekty zgodnie z pewnymi ogólnymi zasadami, a dzięki temu nabyli umiejętności przydatne w dorosłym życiu. Jeśli tak, to powinniśmy zaproponować im konkretny wzór karty projektu (np. taki nieskomplikowany, jak na stronie 71).

Może więc złoty środek, czyli własna forma graficzna, a jednocześnie wskazanie obowiązkowych elementów, które muszą się znaleźć w karcie projektu? To wydaje się sensownym rozwiązaniem, gdyż nie zabijamy kreatywności uczniów, a jednocześnie dajemy im jasną wskazówkę, o jakich informacjach podczas opisywania projektu muszą pamiętać. Oto przykład:

Przykład

KARTA PROJEKTU

UWAGA:
OPIS PROJEKTU MOŻE MIEĆ DOWOLNĄ FORMĘ GRAFICZNĄ,
MUSI JEDNAK ZAWIERAĆ PONIŻSZE INFORMACJE!
MOŻLIWE JEST TAKŻE PRZYGOTOWANIE SZCZEGÓŁOWEGO OPISU PROJEKTU W WYBRANEJ FORMIE ORAZ
DOŁĄCZENIE TEJ KARTY Z WPISANYMI WYMAGANYMI DANYMI

SKĄD SIĘ WZIĄŁ POMYSŁ NA PROJEKT?
Z JAKICH/CZYICH POTRZEB WYNIKA?

CEL PROJEKTU

EFEKTY PROJEKTU

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

ZADANIA W PROJEKCIE WRAZ Z TERMINAMI

TERMIN: DZIAŁANIE:

TERMIN: DZIAŁANIE:

TERMIN: DZIAŁANIE:

TERMIN: DZIAŁANIE:

TERMIN: DZIAŁANIE:

TERMIN: DZIAŁANIE:

BUDŻET PROJEKTU

WYDATEK:

KWOTA:

WYDATEK:

KWOTA:

WYDATEK:

KWOTA:

WYDATEK:

KWOTA:

WYDATEK:

KWOTA:

WYDATEK:

KWOTA:

RAZEM:

KTO BĘDZIE REALIZOWAŁ PROJEKT?

KONTAKT DO SZEFA ZESPOŁU (TELEFON, E-MAIL)

Prezentacja i wybór

Również dwa tygodnie w przykładowym terminarzu przeznaczone są na głosowanie na projekty. To jednak mogą być naprawdę intensywne dni. Można bowiem dopuścić, a nawet zachęcić uczniów do aktywnego, kreatywnego namawiania do głosowania na ich pomysły. Warto jednocześnie rozważyć, czy nie ustanowić jakichś zasad, które sprawią, że ta uczniowska kreatywność będzie nieco okrojona, a kampanie dotyczące określonych projektów będą kulturalne. Może zaplanować czas na specjalne pokazy? A może wyznaczyć przerwy między lekcjami na prezentacje (można nawet zrobić grafik) albo ustalić, w których miejscach w szkole można wieszać informacje i plakaty?

Wybór projektów – tutaj też mogą być różne warianty: może to być głosowanie samych uczniów, uczniów i rady rodziców, wspólnie uczniów, nauczycieli i rady rodziców. Jeśli kilku grup, wówczas warto zastanowić się, która ma mieć decydujący wpływ: może uczniowie – 50% oceny i po 25% rada rodziców i nauczyciele?

Regulamin konkursu

Wraz z ogłoszeniem konkursu budżetu uczniowskiego musimy zaprezentować jego regulamin. Nie musi to być obszerny dokument (nie dawajcie regulaminu do napisania prawnikom, bo przygotowują dokument na 3-4 strony!). W regulaminie wystarczy, gdy zawrzemy wszystkie te informacje, o których była mowa wcześniej, a więc:

- kto jest organizatorem i kto finansuje konkurs
- jakie są cele konkursu
- ile pieniędzy przeznacza się na projekty
- kto może się zgłosić do konkursu
- jakie są warunki zgłoszeń (specjalne wymagania, wzór zgłoszenia)
- terminarz konkursu
- zasady weryfikacji projektów
- zasady wyboru projektów (głosowania)
- kto ma prawo do interpretowania regulaminu (zawsze, zwłaszcza w pierwszej edycji, mogą pojawić się niejasności).

Realizacja

Wszystko przemyślane, regulamin przygotowany, można więc ogłaszać konkurs i czekać, co się wydarzy. Ale nie wolno czekać beczynn timer. Warto uczulić rodziców – przedstawiciele wszystkich klas na to, aby zadbali o dotarcie informacji o konkursie do uczniów. Należy też uzgodnić z dyrekcją szkoły, w jaki sposób wychowawcy włączą się w promowanie idei budżetu uczniowskiego.

Warto przekazać uczniom (może też zamieścić w regulaminie) informację, w jaki sposób mogą kontaktować się w sprawie konkursu z organizatorami. Może trzeba będzie zorganizować dyżury, w czasie których uczniowie będą mogli zadawać pytania i rozwiewać swoje wątpliwości?

I jeszcze jedno – warto podczas realizacji kolejnych etapów budżetu uczniowskiego zadawać sobie stale pytanie, co można zrobić w kolejnym roku lepiej, inaczej, a przemyślenia zapisywać, najlepiej na bieżąco (bo potem ważne uwagi czy pomysły uciekną). To ważne, ponieważ na każdym etapie z pewnością istnieje możliwość udoskonalenia budżetu uczniowskiego. Zatem zastanawiamy się na bieżąco:

- Czy warto zaprosić do współpracy przy organizacji kolejnej edycji kogoś jeszcze? Może samorząd uczniowski, a może wybranych, aktywnych nauczycieli?
- Czy mamy nowe pomysły, jak zwiększyć budżet do rozdysponowania w przyszłym roku?
- Czy kwoty przeznaczone na jeden projekt są właściwe? Może powinny być większe, nawet kosztem liczby dofinansowanych projektów?
- Czy zaproponowana forma prezentacji projektów okazała się dobra? Czy jednak powinna być jednakowa dla wszystkich karta projektu?
- Czy sposób prezentowania projektów, zachęcania do głosowania się sprawdził?
- Czy można udoskonalić sposób wyboru najlepszych projektów?
- Czy zaproponowany terminarz się sprawdził? A może niektóre terminy należy wydłużyć/skrócić?
- Czy w regulaminie konkursu dobrze zostały opisane wszelkie ważne kwestie? Czy w trakcie okazało się, że jest coś niejasnego? A może zabrakło ważnych informacji?

CO DALEJ?

Zorganizowanie w szkole pierwszej edycji budżetu uczniowskiego to dopiero początek. Co teraz warto zrobić?

Przygotować wniosek do budżetu obywatelskiego!

Przed wszystkim można pomyśleć o tym, czy najlepszy projekt z budżetu uczniowskiego (albo kilka z nich) nie może być podstawą do przygotowania „prawdziwego” wniosku – składanego w danym roku w mieście lub gminie w ramach budżetu obywatelskiego.

Może w tym miejscu narodzić się wątpliwość, czy rzeczywiście takie szkolne projekty mogą być (po ewentualnych niewielkich korektach) złożone jako projekty w budżetach obywatelskich i zyskać uznanie mieszkańców w głosowaniu – aby wygrać? Ależ oczywiście! Dowodem mogą być projekty zgłoszone w konkursach w Warszawie, Gdańsku, Krakowie, Wrocławiu i Lublinie. Warto spojrzeć na nie jako na źródło inspiracji, ciekawych pomysłów na projekty – najpierw w budżecie uczniowskim, a potem w budżecie obywatelskim. Inni to robią, więc my także możemy! Oto przykłady:

- Zorganizowanie dla uczniów cyklu warsztatów na temat udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej wraz z obsługą AED (automatycznego defibrylatora zewnętrznego).
- Przygotowanie tablic informacyjnych (w języku polskim i angielskim) na terenie osiedla wraz z zaznaczeniem punktów charakterystycznych i krótkim opisem ich historii.
- Budowa toru do jazdy na rolkach (tor z gładkiego asfaltu około 50 m, składający się z kilku pętli).
- Zakup profesjonalnych stołów do piłkarzyków oraz organizacja mistrzostw w piłkarzyki dla uczniów dzielnicy/gminy/miasta.
- Poznawanie historii – zorganizowanie inscenizacji wydarzeń historycznych.
- Budowa boiska wielofunkcyjnego przy Szkole Podstawowej X – w miejsce istniejącego starego boiska asfaltowego.
- Stworzenie i zorganizowanie kilku edycji gry miejskiej pozwalającej odkrywać ciekawe, nieznanne miejsca w naszej miejscowości.

- Dostosowanie pomieszczeń szkolnych na potrzeby gabinetów i realizacja programu profilaktyki stomatologicznej dla uczniów.
- Przystosowanie infrastruktury na placu do uprawiania sportów ekstremalnych – wymiana nawierzchni, rozbudowa skateparku o dodatkowe przeszkody.
- Zorganizowanie cyklu warsztatów dla uczniów szkół podstawowych, którzy chcieliby rozpocząć swoją przygodę z programowaniem.
- Zorganizowanie siłowni na świeżym powietrzu – zakup urządzeń oraz ich instalacja.
- Budowa placu zabaw dla dzieci przy Szkole Podstawowej X, ogólnodostępnego po lekcjach.
- Poprawa bezpieczeństwa pieszych na ulicy Y – budowa progów zwalniających, chodnika, oświetlenie ulicy na całej długości.
- Budowa ścianki wspinaczkowej dla dzieci – wykonanie w bezpiecznej technologii z odpowiednimi atestami.
- Budowa boiska do piłki nożnej o nawierzchni z trawy syntetycznej.
- Urządzenie sensorycznego placu edukacyjnego dla dzieci w różnym wieku z interaktywną ekspozycją o prawach fizyki.
- Wybudowanie przy Szkole Podstawowej X całorocznej lekkiej sali gimnastycznej o konstrukcji namiotowej na potrzeby zajęć lekcyjnych i rozwijania talentów sportowych dzieci.
- Zakup i montaż w Przedszkolu Y specjalnych urządzeń zabawowych dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością.
- Organizacja plenerowego kina letniego w parku Z.
- Instalacja stojaków rowerowych przy Szkole X.
- „W trosce o plecy” – zakup szafek szkolnych dla Szkoły Podstawowej Y.
- Zakup książek i audiobooków do biblioteki publicznej.
- Oświetlenie lampami LED ciągu pieszego przy ul. Z.
- Rozbudowa monitoringu miejskiego wokół przedszkoli i szkół.
- Zakup i instalacja domków dla ptaków w parkach.
- Organizacja biblioteki plenerowej wraz z akcją promocyjną bookcrossingu.

Powtórzę raz jeszcze – są to wszystkie przykłady projektów złożonych i dofinansowanych w ramach budżetów obywatelskich w różnych miastach. Jest z czego czerpać inspirację!

Wykorzystać jako punkt wyjścia do nowych pomysłów!

Warto uświadomić sobie, że przygotowanie i przeprowadzenia budżetu uczniowskiego w szkole to nic innego, jak przygotowanie i przeprowadzenie... projektu (patrz: część trzecia poradnika). A projekt jak to projekt – powinien zostać po jego zakończeniu podsumowany. Wnioski zaś mogą posłużyć nam do zorganizowanie jeszcze lepszego, jeszcze lepiej dopasowanego i budzącego jeszcze większe zainteresowanie uczniów konkursu na budżet uczniowski w kolejnym roku. Jedno jest pewne: potrzeb w szkole nie zabraknie. I na pewno nie zabraknie także uczniom ciekawych, kreatywnych pomysłów!

PROJEKT

Wyobraźcie sobie, że jest sobotni poranek. Budzicie się bardzo głodni. Marzy wam się jajecznicza z pomidorami. Robicie wszak najlepszą jajecznicę na świecie. :) Wędrówka do lodówki, krótki rzut oka na zawartość. Nie jest dobrze, czeka was wyprawa do sklepu. Łapiecie torbę, portfel i idziecie na zakupy. Po powrocie możecie zabrać się za przygotowanie śniadania, żołądek coraz głośniej daje znać, że czas na posiłek. Patelnia łąduje na płycie kuchenki, rozbijacie dwa jajka, dodajecie przyprawę. Zaczyna tak pięknie pachnieć, że decydujecie się dodać jeszcze jedno jajko. Jajecznicza gotowa. Szybko opłukujecie pomidory, kroicie w dosyć grube plastry. Jajecznicza i pomidory trafiają w końcu na talerz, a wy możecie rozkoszować się przepysznym posiłkiem.

A teraz wyobraźcie sobie, że właśnie zaplanowaliście i zrealizowaliście – i to wcale nie jest żart – PROJEKT!

ROZEJRZYCIE SIĘ DOKOŁA

W idealnym świecie wszystko działa bez zarzutu. Odpowiednio przygotowani ludzie realizują swoje zadania, pogoda jest zawsze słoneczna, a sprzęt nigdy się nie psuje. Nam musi wystarczyć świat niedoskonały. Ale dzięki temu mamy szansę go zmienić. I – jak mawiał twórca skautingu Robert Baden-Powell – zostawić świat choć trochę lepszym, niż się go zastało. Warto jednak wszystkie działania zaplanować „z głową” – bez względu na to, czy staramy się o środki w ramach budżetu partycypacyjnego, czy chcemy poprosić o wsparcie finansowe radę rodziców szkoły, a może jeszcze ambitniej – planujemy aplikować o środki europejskie. Logika działania jest w każdym z tych przypadków bardzo podobna, a rozumiejąc ten proces, będziecie potrafili w przyszłości opracować duże, skomplikowane projekty z wieloma zadaniami, dużymi zespołami i okazałymi budżetami. To umiejętności, które będą procentować praktycznie w każdej dziedzinie życia – od zaplanowania własnego przyjęcia weselnego po aktywność zawodową.

Od czego zacząć? Najlepiej od zebrania grupy osób, które widzą potrzebę zmian (niekoniecznie widzą tak samo – różnorodność wzbogaca!) i uważnego **rozejrzenia się dookoła**. To, czy nasze otoczenie jest przyjazne, w du-

żej mierze zależy od nas samych. Rozejrzyjcie się, co warto zmienić, jakie są potrzeby uczniów/nauczycieli/rodziców/przyjaciół szkoły. To też dobry moment na zastanowienie się, kim i czym dysponujemy. W myśleniu projektowym takie rozglądanie się nazywamy **analizą sytuacji**.

Po pierwsze zastanówcie się, czego chcecie się dowiedzieć. Postawienie sobie celów jest kluczowe, gdyż pozwoli dobrze dobrać grupę osób, którym zadacie pytania, zaplanować przeprowadzenie ankiety we właściwym czasie, dobrać samą formę oraz skonstruować pytania.

Wyobraźmy sobie, że zauważyliście problem (lub pozytywnie – wyzwanie), jakim jest przestrzeń wspólna, tj. plac zabaw, szkolny ogródek i siłownia plenerowa, z których korzystają uczniowie w trakcie przerw oraz podczas zajęć lekcyjnych. Docierają głosy, że zbyt dużo dzieci przebywa w tym samym czasie w jednym miejscu, część urządzeń jest praktycznie niewykorzystywana, a część – eksploatowana nadmiernie, kwietnik jest źle oznaczony... A starsi uczniowie zajmują sprzęt przeznaczony dla maluchów, bo nie mają miejsca przeznaczonego dla siebie.

Są to jednak tylko luźne obserwacje i pojedyncze głosy. Aby podjąć się rozwiązania tego problemu (wyzwania), musimy go poznać.

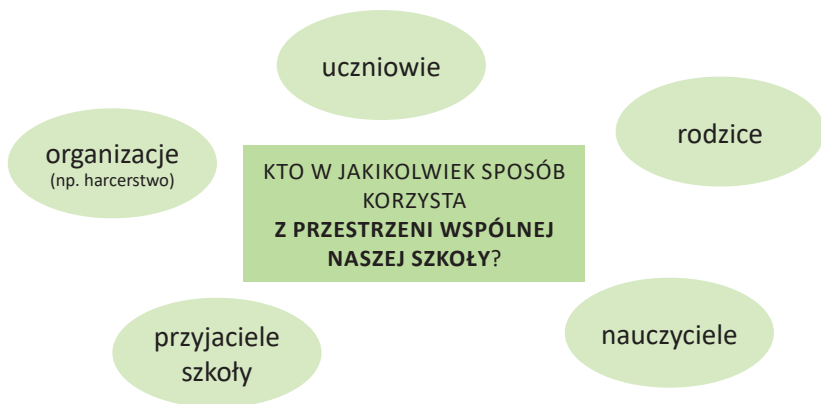
ZIDENTYFIKOWANIE ŹRÓDEŁ POTRZEBNYCH INFORMACJI

Wiemy już dosyć precyzyjnie, jakie zagadnienia będą nas interesować. To etap zidentyfikowania źródeł potrzebnych informacji. Niektóre z nich są dostępne od razu – to tzw. dane zastane (wtórne). Tych nie musieliśmy zbierać dla celów naszej analizy. Są to na przykład sprawozdania, wyniki dotychczas przeprowadzonych ankiet, listy rodziców z prośbą o zmianę wystroju placu zabaw itd.

Jest jednak duże prawdopodobieństwo, że dostępne od ręki informacje nie będą wystarczające, aby dobrze zorientować się w potrzebach i oczekiwaniach na temat interesującego nas obszaru. Wówczas musimy zastanowić się, w jaki sposób te informacje zdobyć, kogo i o co zapytać. Takie dane nazywamy pierwotnymi lub wywołanymi.

DO KOGO WARTO ZWRÓCIĆ SIĘ Z PYTANIAMI?

Najprostszą odpowiedzią jest – do wszystkich, którzy w jakiś sposób korzystają z tej przestrzeni i mogą mieć coś ciekawego do przekazania.

Będą to wobec tego sami **uczniowie**. Oni są głównym uczestnikiem tego, co dzieje się na placu zabaw czy w szkolnym ogródku. Nie można pominąć ich zdania na ten temat. Pamiętajcie jednak, żeby inaczej konstruować pytania skierowane do uczniów pierwszych klas, a inaczej zadać je szóstoklasistom. Ci pierwsi mogą wymagać pomocy nauczycieli czy rodzica. Być może warto zaproponować młodszym uczniom rysowanie albo naklejanie obrazków jako sposobu na wyrażenie opinii. Szóstoklasista zaś już bez większego problemu wypełni ankietę internetową czy papierową.

Kolejną grupą są z pewnością **nauczyciele**. Obserwują szkolne życie na co dzień – widzą, z jakimi problemami borykają się uczniowie, planują wykorzystanie wspólnych miejsc podczas zajęć lekcyjnych, słuchają sugestii i pytań rodziców...

W końcu – jeśli to możliwe – uwzględnijmy także **rodziców**. Oni obserwują szkołę z nieco innej perspektywy. Znają swoje dzieci i ich potrzeby. Jako osoby odpowiedzialne za swoje pociechy, mają także pewne oczekiwania. Ponadto – może się okazać, że rodzic architekt czy choreograf pomoże nam w realizacji projektu.

METODY ANALIZY, CZYLI JAK TO PRZEPROWADZIĆ W PRAKTYCE?

TABLICE, SKRZYNIĘ MARZEŃ, PUDEŁKA ŻYCZEŃ...

Poprośmy uczniów, nauczycieli, rodziców, przyjaciół szkoły... o podzielenie się pomysłami na usprawnienia i poprawę czy rozwój szkoły. Spojrzenie innych osób, które patrzą na szkołę z różnych perspektyw, może być niezwykle inspirujące. Dzięki temu też zaczynacie powoli budować swój potencjał, gdyż często pomysłodawcy czy inicjatorzy chętnie włączają się do pracy na dalszych etapach projektów, chcąc mieć swój udział w urzeczywistnianiu marzeń. W tym celu można postawić zaklejone pudełko, gdzie każdy może wrzucić uwagę czy życzenie. Ważne, aby poinformować o tym wszystkich potencjalnych zainteresowanych i umożliwić im do tego pudełka swobodny dostęp (na przykład rodzicom).

WAŻNE!

ZAPAMIĘTAJ:

ZAPEWNIJ RESPONDENTOM **ANONIMOWOŚĆ**

– dzięki temu ich odpowiedzi
będą bardziej wiarygodne!

ANKIETY

Papierowe czy internetowe? Oczywiście w zależności od umiejętności i potrzeb organizatorów ankiety, a także – co bardzo ważne – grupy, do której ankieta jest skierowana. Otóż wyobraźcie sobie, że celem jest dotarcie między innymi do osób powyżej 65 roku życia, mieszkańców wsi. Zanim skierujecie do nich ankietę internetową – trzeba się zorientować, czy każdy będzie miał możliwość jej wypełnienia. Może się okazać, że lepszym i efek-

tywniejszym rozwiązaniem będzie rozmowa. Zawsze należy starać się przewidzieć przeszkody, które mogą uniemożliwić udział w badaniu i dobrać właściwą metodę zbierania danych.

Jest wiele darmowych aplikacji (open source), które pozwolą na szybkie i w miarę intuicyjne stworzenie ankiety internetowej. Zanim jednak przejdziemy do aplikacji umożliwiających stworzenie takiej ankiety – kilka słów o samym konstruowaniu pytań, zaproszeń, itd.

Przyjrzyjmy się przykładowym ankietom – ich kształt zależy od tego, kogo pytacie i o co. A także jakich danych potrzebujecie. Pierwsza z nich – mająca nieco luźniejszy charakter – pozwoli zebrać różne pomysły. Zaś następna – pokaże też skalę problemów/zjawisk, np. jak często wykorzystywane są określone miejsca.

Można więc tak...

Co Ci się podoba na naszym placu zabaw, w ogródku...?	Co Ci się nie podoba na naszym placu zabaw, w ogródku...?
Masz jakies pomysły na zmiany, poprawę, udoskonalenia?	

Albo tak...

Metryczka pozwala na zorientowanie się, kto wypełnił ankietę, a następnie właściwą analizę odpowiedzi. Bo być może dziewczęta z klas czwartych bardzo rzadko korzystają z placu zabaw. Warto wówczas poszukać odpowiedzi na pytanie, dlaczego tak się dzieje.

ANONIMOWOŚĆ!

Warto wiedzieć, ilu chłopców i ile dziewcząt wypełniło ankietę lub z jakiego poziomu/klasy. Jednak dopytywanie o konkretną klasę może powodować obawę, że odpowiedź będzie stosunkowo łatwo przyporządkować do osób. Im bardziej drażliwy i delikatny obszar, o który pytamy, tym większe znaczenie dla wiarygodności danych ma zapewnienie anonimowości odpowiedzi.

Ostatnie pytanie ma także charakter otwarty – dlatego możemy liczyć zarówno na odpowiedzi dotyczące nowego sprzętu do ćwiczeń, jak też pomysłów na organizację konkursu botanicznego w ramach lekcji przyrody. Trudniej jest porównywać takie wyniki, bo możliwości odpowiedzi jest praktycznie nieskończenie wiele. Mają one jednak ogromną wartość, jeśli chcemy poznać różne punkty widzenia. Z tego zaś może się narodzić pomysł na konkretne zadanie w ramach projektu, a może nawet na kolejny projekt.

OTOCZENIE N

Drogi uczniu, chcielibyśmy zmienić otoczenie n
lepsze. Potrzebujemy do tego Twojej pomocy.
Wypełnij ankietę oddaj przewodniczącemu
Jeśli chciałbyś nam pomóc w realizacji tego po

I. METRYCZKA

1. Zaznacz płeć

2. Jestem uczniem klasy

II. JAK JEST?

3. Czy Podoba Ci się otoczenie naszej

PLAC ZABAW	
SZKOLNY OGRÓDEK	
SIŁOWNIA PLENEROWA	

4. Jak często na ogół korzystasz z p

PLAC ZABAW	
SZKOLNY OGRÓDEK	
SIŁOWNIA PLENEROWA	

5. Czy gdybyś mógł – korzystalb

PLAC ZABAW	
SZKOLNY OGRÓDEK	
SIŁOWNIA PLENEROWA	

6. Co Ci się podoba?

NA PLACU ZBAW	
W SZKOLNYM OGRÓDKU	
NA SIŁOWNI PLENEROWEJ	

III. JAK POWINNO BYĆ?

7. Co byś zmienił?

NA PLACU ZBAW	
W SZKOLNYM OGRÓDKU	
NA SIŁOWNI PLENEROWEJ	

ASZEJ SZKOŁY – ankieta dla uczniów

aszej szkoły - plac zabaw, szkolny ogródek i siłownię plenerową - na
żeby wiedzieć jak to dobrze zrobić. Odpowiedz szczerze na kilka pytań.
klasy lub wrzuć do skrzynki obok stołówki do 20 października 2017 r.
myślu – serdecznie zapraszamy!

Dziękujemy za wypełnienie ankiety – Samorząd Uczniowski

eta   mężczyzna
artej   piątej   szóstej   siódmej

szkoły?	raczej nie	trudno powiedzieć	raczej tak	zdecydowanie tak
owanie				
ie				

oszczęólnych miejsc?	Rzadko – 1 lub 2 razy w miesiącu	Czasami – 1 lub 2 razy w tygodniu	Bardzo często – zwykle raz dziennie
dy lub prawie nigdy			

ys z tych miejsc częściej?	raczej nie	trudno powiedzieć	raczej tak	zdecydowanie tak
zdecydowanie nie				

Tytuł i wprowadzenie – stąd dowiadujemy się, do kogo jest kierowana ankieta, czemu ma służyć, do kiedy ją wypełnić i co z nią następnie zrobić. Tu też mamy informację o tym, kto ją przygotował i zaproszenie do ewentualnej współpracy. :)

Kolejne pytania – im bardziej przejrzyste i jednoznacznie sformułowane, tym lepiej. Gdy znamy dosyć dobrze obszar, o który pytamy – mogą to być pytania zamknięte, tak jak te w tabeli. Pokażą skalę różnych zjawisk – np. że 57% uczniów szkoły zdecydowanie nie podoba się plac zabaw.

To pytanie ma charakter otwarty – pozwala na ujęcie różnych kwestii. Dzięki temu mamy szansę dowiedzieć się nowych rzeczy. Jednocześnie odpowiedzi na tak postawione pytanie wskażą nam mocne punkty, nasze silne strony, o których warto pamiętać, że są potencjałem na przyszłość.

WSKAZÓWKI DO KONSTRUOWANIA ANKIETY

- Trudne pytania umieszczamy w środku lub na końcu kwestionariusza, te wymagające mniej zastanowienia – na początku.
- Pytania nie powinny się powtarzać.
- Pytania muszą dotyczyć wyłącznie problemów, którymi jesteśmy zainteresowani.
- Pytania powinny być przystępne i zrozumiałe.
- Każde pytanie może się odnosić tylko do jednego zagadnienia.
- Pytania muszą być neutralne – nie mogą sugerować odpowiedzi.
- Pytania muszą być jednoznaczne – nie pytamy o dwie kwestie w jednym pytaniu!
- Pytania muszą dawać możliwość udzielenia wyczerpującej odpowiedzi.
- Należy unikać pytań drażliwych i na tematy osobiste.
- Ważne jest, by została zamieszczona dokładna instrukcja udzielania odpowiedzi.

Warto ponadto zadbać, by ankieta była **estetyczna, przejrzysta i przyjazna** dla osoby, która ją wypełnia. Postarajcie się zrobić taką ankietę, jaką sami z przyjemnością chcielibyście wypełnić. Dlatego zastanówcie się, co was irytuje w ankietach? Może pytania były zbyt długie? Albo zostały ułożone w chaotyczny sposób, co zmuszało wypełniającego do „skakania z kwiatka na kwiatek” i powodowało chaos myślowy? Gdy już powstanie ankieta, pokażcie ją komuś, kto nad nią nie pracował. I zapytajcie o zdanie – czy pytania są zrozumiałe, czy wiedziałby, jak na nie odpowiedzieć, czy robiłby to z przyjemnością, a może wręcz przeciwnie? To dodatkowa praca, ale wierzcie, że warto, gdyż analizowanie ankiet ma wiele z efektu domina. Wysnuwanie wniosków na podstawie źle zadanych pytań niewłaściwym osobom ma swoje poważne konsekwencje.

UWAGA! – najczęstsze błędy ankietowe

- **Fałszywe założenie znawstwa** – to taka sytuacja, gdy przykładowo pytamy ucznia, który nie korzysta z posiłków w szkolnej stołówce, czy mu smakują.

- **Pytania sugerujące** – na przykład: *Większość uczniów naszej szkoły uważa, że posiłki w stołówce są smaczne. Czy ty również je lubisz?*
Tu już konstrukcja pytania wskazuje, że większość uczniów uważa posiłki za smaczne. Istnieje duże ryzyko, że osoba odpowiadająca nie będzie chciała się „przeciwstawić” tym ustaleniom i potwierdzi, iż je lubi. A to wcale nie musi być prawdą.
- **Pytania niejednoznaczne** – na przykład: *Czy lubisz zupę ogórkową, pomidorową i rosół?*
Jak na tak postawione pytanie może (zgodnie z prawdą) odpowiedzieć osoba, która lubi tylko zupę ogórkową i rosół?
- **Błędny dobór słownictwa** – na przykład pytanie skierowane do uczniów klas drugich szkoły podstawowej o ocenę bioróżnorodności roślin w ogródku szkolnym. Być może chętnie by dokonali tej oceny, ale do tego jest potrzebna znajomość terminu „bioróżnorodność”.

NOWE TECHNOLOGIE WYKORZYSTYWANE W BADANIACH ANKIETOWYCH

Analiza to proces bardziej lub mniej złożony – wymaga współpracy i zaangażowania różnych osób, interpretacji danych, opracowywania narzędzi i wyników. Trudno sobie wyobrazić ów proces bez nowych technologii rozumianych jako dostępne aplikacje komercyjne oraz open-source.

Jednym z częściej wykorzystywanych programów do analizy danych statystycznych, opracowywania wykresów itd. jest powszechnie znany Excel. Co więcej – to także świetny program do planowania harmonogramu czy budżetu projektu, ale o tym później.

Warto korzystać z możliwości open-source (darmowych!), które daje nam internet. Otóż możecie wybierać z kilku aplikacji do przygotowania i przeprowadzania ankiet internetowych (CAWI). Jest to ostatnio coraz powszechniej wykorzystywane narzędzie, gdyż wiąże się z oszczędnością czasu, energii oraz – oczywiście – pieniędzy. Umożliwia dotarcie do potencjalnie dużej grupy osób w stosunkowo krótkim czasie.

Open-source w badaniach ankietowych przez internet:

- www.ankietka.pl
- www.google.com/google-d-s/intl/pl/tour1.html
- www.net-ankiety.pl
- www.webankieta.pl
- www.moje-ankiety.pl

Wersje podstawowe są darmowe, te z możliwością przenoszenia danych do Excela czy SPSS, filtrowania pytań, personalizacji itd. – już płatne. Google pozwala na transport danych do Excela. Wszystkie umożliwiają zaproszenie mailowe do wypełnienia – podanie bezpośredniego linka do ankiety czy umieszczenie go na stronie (np. szkoły) z notatką na temat badania. W okrojonej wersji mamy też zliczone automatycznie wyniki ilościowe. Poszczególne aplikacje różnią się między sobą liczbą możliwych ankiet na jednym koncie, możliwością dołączenia do ankiety filmu z youtube itd. Planując wykorzystanie aplikacji open-source w badaniu ankietowym, porównajcie możliwości poszczególnych aplikacji i podejmijcie decyzję.

DEBATY, DYSKUSJE, ROZMOWY, WYWIADY

To kolejne sposoby na zebranie ewentualnych pomysłów. Pamiętajcie, że tak naprawdę każda sytuacja może przynieść wiele informacji, które pozwolą na dostrzeżenie potrzeby zmiany i opracowanie kroków w kierunku jej urzeczywistnienia. Należy jednak pamiętać o celowym obserwowaniu rzeczywistości, aby nie umknęły nam jakieś ważne informacje. Samo spoglądanie na bawiące się na placu zabaw dzieci nic nie wniesie. Jednak, gdy będziemy obserwować celowo – np. sprawdzając, ile osób jednocześnie przebywa na placu, jak długo tam pozostają, w jakich godzinach jest największe zainteresowanie... – taką wiedzę już z pewnością możemy wykorzystać.

ANALIZA SYTUACJI – SWOT

Ta metoda pozwala nie zgubić ważnych informacji – zarówno o tym, co będzie pomagać w realizacji projektu, jak też tych wskazujących na słabe punkty i ewentualne ryzyka.

Bez względu na to, czy zdecydowaliście się na przygotowanie ankiet, analizę dostępnych danych czy dokumentów – warto z pewnością pokusić się o podsumowanie tego, co wiecie/czego się dowiedzieliście. Możecie skorzystać z popularnej analizy SWOT, która pomoże uporządkować wszystkie zebrane informacje:

- mocne i słabe strony – diagnoza (dotyczą tego, jak jest)
- szanse i zagrożenia – prognoza (dotyczą tego, jak może być).

Poniżej przykładowa analiza SWOT – podsumowująca wyniki analizy.

ANALIZA SWOT – PROJEKT	
<p>S – mocne strony</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. duża przestrzeń wokół szkoły 2. stosunkowo nowy sprzęt na placu zabaw i siłowni plenerowej 3. uczniowie lubią przestrzeń wokół szkoły i chętnie z niej korzystają 4. władze gminy chętnie wspierają wszelkie inicjatywy rozwijające szkołę 	<p>O – szanse</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wśród rodziców jest plastyk i architekt zieleni 2. możliwość rozwoju siłowni plenerowej w ramach budżetu partycypacyjnego 3. możliwość organizowania części imprez szkolnych 4. nie wszystkie działania wymagają nakładów finansowych 5. możliwość stworzenia kompleksowego centrum aktywności i zabawy
Jak można wykorzystać te mocne strony?	Co można zrobić, aby wykorzystać te szanse?
<p>W – słabe strony</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. na placu zabaw za mało atrakcji, które są przeznaczone dla dziewcząt 2. za mało sprzętu do ćwiczeń na siłowni plenerowej 3. niezabezpieczony ogródek szkolny – uczniowie niszczą rośliny podczas zabaw 4. brak wygodnego dojścia do wszystkich miejsc (przejście przez salę gimnastyczną lub naokoło szkoły) 5. za mało ławek i stolików – nie ma gdzie usiąść 	<p>T – zagrożenia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. nie uzyskamy wsparcia finansowego dla naszych planów 2. uczniom/nauczycielom/rodzicom nie będą się podobały efekty projektu
Co można zrobić, aby usunąć te słabości, przekształcić je w atuty?	Co można zrobić, aby uniknąć tych zagrożeń?

ETAP I – POMYSŁ

Inicjowanie to wstępne opisywanie pomysłu. W wielu organizacjach służy do uzyskania zgody na realizację projektu. Najczęściej przyjmuje formę **KARTY PROJEKTU**, która pozwala usystematyzować pomysł, przełożyć go na konkretne działania, nadać mu ramy czasowe oraz budżetowe.

WIZJA PROJEKTU to pomysł, który chcecie zrealizować. Powinien być nowatorski, niestandardowy i w perspektywie przynosić szkole wymierne efekty.

KLUCZOWE ZADANIA. Teraz należy zidentyfikować kluczowe zadania, etapy pracy, które pozwolą zrealizować wizję (pomysł).

ZESPÓŁ – zastanówcie się, kto będzie potrzebny do realizacji projektu, określcie najważniejsze kompetencje/wiedzę/umiejętności tych osób, które są niezbędne do wykonania poszczególnych zadań, etapów projektu. Przykładowo – trudno będzie zrealizować projekt związany ze zdrowym żywieniem bez osoby, która ma odpowiednią wiedzę na ten temat – dietetyka, technologa żywienia, producenta żywności ekologicznej bądź kucharza. Pamiętajcie o przeprowadzonej analizie – tam powinniście znaleźć informację, czy macie dostęp do odpowiednich osób.

RAMY CZASOWE – oszacujcie czas potrzebny na realizację waszego pomysłu. Zastanówcie się, kiedy będziecie mogli rozpocząć projekt, a kiedy go zakończycie. Weźcie pod uwagę dotychczasowe obciążenie czasowe całego zespołu, kalendarz roku szkolnego oraz kiedy będziecie dysponować finansami na ten cel.

BUDŻET – obliczcie budżet przedsięwzięcia, wszystkie szacunkowe koszty i wydatki.

PRZEWIDYWANE PROBLEMY i RYZYKA – na koniec warto zastanowić się, jakie problemy mogą was spotkać podczas realizacji projektu. Szczególnie ważne jest zidentyfikowanie tych ewentualnych przeszkód, które mogą uniemożliwić realizację przedsięwzięcia.

Poniżej prezentujemy przykładową kartę projektu. To świetne narzędzie do uporządkowania myślenia o projekcie. Pomoże też w rozmowach o projekcie z osobami zainteresowanymi, np. nauczycielami czy radą rodziców. (Uwaga: więcej o karcie projektu w części II poradnika).

KARTA PROJEKTU	
Tytuł projektu	
Osoba do kontaktów	
Cel projektu (może być opisany w formie wizji/pomysłu, który chcecie zrealizować)	
Efekty projektu/wskaźniki realizacji (opiszcie, co ma być wymiernym efektem projektu)	
Odbiorcy projektu (wpiszcie użytkowników/odbiorców pośrednich i bezpośrednich projektu)	
Termin realizacji projektu (oszacujcie czas potrzebny na realizację projektu)	
Kluczowe zadania (kluczowe zadania, etapy pracy, które pozwolą zrealizować wizję (pomysły))	
1.	
2.	
3.	
4.	
Budżet (oszacujcie wielkość budżetu projektu)	
Przewidywane problemy (zastanówcie się, na jakie problemy możecie napotkać podczas realizacji projektu)	

ETAP II – PLANUJEMY

Plan to podstawowy dokument zawierający wszystkie działania podejmowane dla realizacji celu. Jest to szczególnie ważny etap prac nad projektem. To tu ostatecznie definiujemy projekt i określamy jego koszty. Błędy popełnione na tym etapie w skrajnych przypadkach mogą uniemożliwić zrealizowanie projektu w wyznaczonym czasie i budżecie. Dlatego warto poświęcić dużo czasu na tę fazę pracy.

WAŻNE!

Plan zawiera odpowiedzi na pytania:

- co?
- przez kogo?
- kiedy?
- ... powinno być zrobione?

PLAN ZAWSZE MOŻECIE MODYFIKOWAĆ!

CEL – każde działanie może być skuteczne tylko wówczas, jeżeli wiemy, co chcemy/mamy osiągnąć. Mało tego, jeżeli doskonale znamy oczekiwania wobec nas, naszego zespołu (cel), a w dodatku są to oczekiwania realne do spełnienia i ambitne (dają szansę na sukces) – efektywność naszego działania wzrasta.

Co warto wiedzieć o celu? Cel to opis miejsca, w którym chcemy się znaleźć za jakiś czas lub stan, który chcemy osiągnąć w wyniku zrealizowania konkretnych działań. Cel jest dla nas drogowskazem, wytycza naszym działaniom kierunek, a na jego podstawie możemy się zorientować, jak daleko mamy do jego osiągnięcia.

Cel może być przedstawiony jako **zmiana**:

- **jakościowa** – osiągnięcie jakiegoś stanu (wymaga jasnego opisanie, co się przez to rozumie)
- **ilościowa** – konkretna wielkość, która ma zostać osiągnięta.

Przykłady

Cel ilościowy

Do 30 czerwca 2018 r. zwiększenie liczby osób korzystających z placu zabaw, ogródka i siłowni plenerowej o 30%.

Cel jakościowy

Do 30 czerwca 2018 r. rozwinięcie przestrzeni wokół szkoły, aby:

- każdy uczeń mógł z niej skorzystać zgodnie ze swoimi potrzebami*
- minimum 20% imprez szkolonych było organizowanych właśnie tam.*

Jedną z najczęściej stosowanych technik formułowania celów jest metoda SMART. Według tej metody dobrze sformułowany cel to taki, który jest jednocześnie:

- **SZCZEGÓŁOWY** – czyli zapisany precyzyjnie i konkretnie,
- **MIERZALNY** – tak, żeby można było ustalić, co będzie wskaźnikiem jego osiągnięcia,
- **AMBITNY** – to znaczy będący wyzwaniem,
- **REALISTYCZNY** – a więc osiągalny,
- **TERMINOWY** – czyli ze ściśle określonym czasem realizacji.

Tylko tak (lub podobnie) zapisane cele są wystarczająco precyzyjne, praktyczne i wymierne.

Cele ilościowe, ze swej natury wymierne, najczęściej nie sprawiają kłopotów zespołom projektowym. Dużo trudniej jest im formułować cele jakościowe w taki sposób, aby spełniały kryterium mierzalności. Pomocna jest tu technika „TAKABY”. Polega ona na wprowadzeniu do opisu celu jakościowego dodatkowych kryteriów mierzalności – opisu czynności, które w wyniku realizacji celu mają zostać zrealizowane – poprzedzonych sformułowaniem „tak, aby...”.

WSKAŹNIKI

Wskaźniki są sposobem – pośrednim lub bezpośrednim – ustalania stopnia realizacji celów. To znak obecności lub nieobecności jakiegoś zjawiska, a jego istnienie możemy sprawdzić, gdyż wskaźniki mogą być mierzone i poddawane obserwacji.

Wskaźnik musi być – podobnie jak cel – konkretny, mierzalny, osiągalny, realistyczny i określony w czasie. Przykład: duże zainteresowanie i duża liczba osób na spotkaniu rozpoczynającym realizację projektu są wskaźnikami jego skutecznej promocji.

Jak zidentyfikować wskaźniki?

- Przejrzyjcie cele projektu i zastanówcie się, jakiej informacji będziecie potrzebować, by powiedzieć, że cele zostały osiągnięte
- Przejrzyjcie działania projektu (po ich identyfikacji) i spróbujcie znaleźć mierzalne czynniki wskazujące na stan zaawansowania działań.

Choć różne metodologie dzielą wskaźniki na różne kategorie – my skupimy się tu na dwóch najważniejszych i najczęściej spotykanych.

WSKAŹNIKI PRODUKTU – określają **produkty, usługi** powstałe bezpośrednio w ramach projektu. Będą one osiągnięte w części lub w całości wcześniej niż wskaźniki dla celu operacyjnego. Aby osiągnąć cel operacyjny, musimy „zgromadzić” wszystkie produkty.

Przykład

Wskaźnik produktu

Nowe atrakcje na placu zabaw, nowy sprzęt na siłowni plenerowej.

WSKAŹNIKI REZULTATU – bezpośrednio i natychmiastowe **efekty prowadzonych działań**. Najczęściej odnoszą się do bezpośrednich odbiorców projektu (często nazywanych beneficjentami docelowymi lub końcowymi).

Przykład

Wskaźnik rezultatu

Po rozbudowie i zmianach należy sprawdzić, czy liczba odbiorców, którzy skorzystali ze zmienionej przestrzeni wspólnej, jest zgodna z założonymi w projekcie wskaźnikami – np. wzrost użytkowników przestrzeni wspólnej o minimum 20%.

Pełne osiągnięcie wskaźników rezultatu nastąpi najwcześniej z chwilą osiągnięcia wskaźników produktu. Wynika to z faktu, że zakup nowego sprzętu czy aktualizacja zasad korzystania z placu zabaw służą właśnie lepszej adaptacji owej wspólnej przestrzeni do potrzeb i oczekiwań użytkowników.

Przykłady

Wskaźniki ilościowe

- *Reakcja na reklamę, ogłoszenie itp. – liczba odsłon.*
- *Liczba wizyt na stronie www.*
- *Liczba zapytań, wniosków, skarg itp.*
- *Poziom satysfakcji użytkowników/odbiorców (np. w skali 1–5).*
- *Średni wiek lub płeć użytkowników/odbiorców.*
- *Liczba godzin przeprowadzonych szkoleń.*

Wskaźniki jakościowe

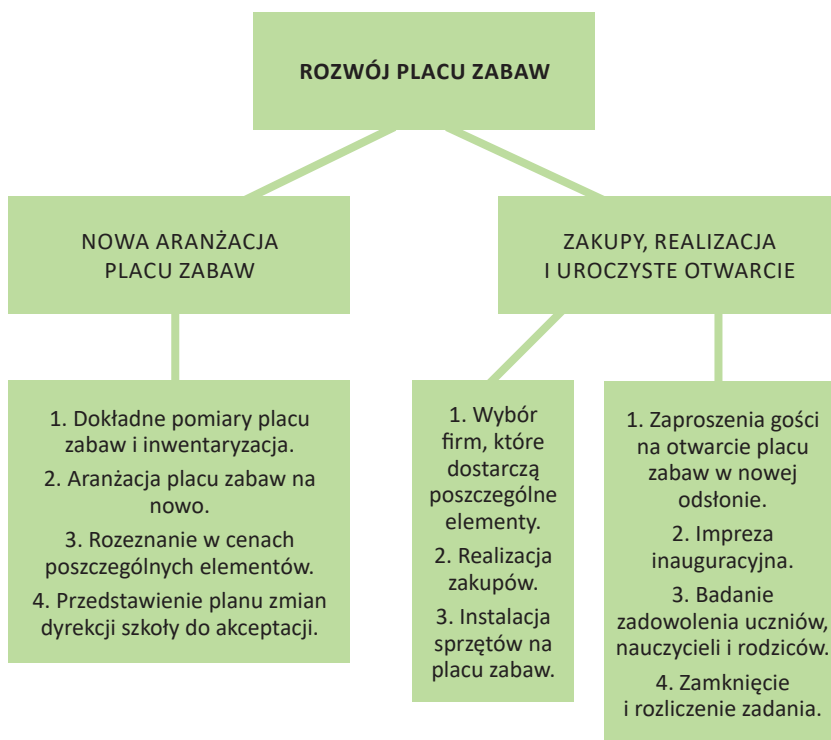
- *Rodzaje reakcji na ogłoszenie, zaproszenie itp.*
  - *Rodzaje zapytań, skarg itp.*
  - *Opinie o atrakcyjności usług, korzyściach z projektu, jakości materiałów.*
  - *Obserwowalne zmiany postaw, zachowań, umiejętności, wiedzy itp.*
-

HARMONOGRAM

Na tym etapie mamy już określone cele i wskaźniki. Kolejny etap to zastanowienie się nad poszczególnymi krokami, które musimy zrealizować w drodze do celu. To określenie wszystkich czynności, a następnie zaplanowanie ich w czasie. Przyjrzyjmy się jednemu z obszarów naszego projektu – rozwojowi placu zabaw. Załóżmy, że zadanie to podzielimy na dwa główne etapy:

1. Nowa aranżacja placu zabaw
2. Zakupy, realizacja i uroczyste otwarcie.

I ponownie – kaskadowo – rozkładamy każdy z tych etapów na jeszcze mniejsze czynności, aby o niczym nie zapomnieć. Mogłoby to wyglądać tak:

Powyżej wykorzystano **metodę WSB** (ang. work breakdown structure), która pozwala określić wszystkie czynności umożliwiające osiągnięcie celu. Na wstępie czynności powinny być „rozbijane” na jak najmniejsze części w celu określenia precyzyjnego czasu ich trwania. Potem można niektóre czynności połączyć w bloki (zadania).

OKREŚLENIE ZALEŻNOŚCI POMIĘDZY CZYNNOŚCIAMI to ważny moment planowania, ponieważ informuje, które czynności powinny być wykonane wcześniej, a które później. Warto wykreślić sieć wskazującą na czynności poprzedzające i następujące po danej czynności.

PLANOWANIE CZASU TRWANIA CZYNNOŚCI to szacowanie czasu potrzebnego na działanie. Ważne jest, aby dla wszystkich czynności w projekcie zastosować tę samą skalę czasu (minuty, godziny, dni, tygodnie itp.). Zazwyczaj przyjmuje się jednostkę czasu, określającą najkrótsze działanie.

HARMONOGRAM – teraz poszczególne czynności należy wpisać w diagram; określić czas trwania, ich początek i koniec.

Głównym celem tworzenia harmonogramu projektu jest kontrola czasu jego realizacji. Do zapisu harmonogramu działań można zastosować kilka popularnych technik planistycznych, pozwalających na kontrolowanie wykonywania poszczególnych zadań. Najczęściej spotykane to diagram Gantta.

DIAGRAM GANTTA

Diagram Gantta jest graficznym sposobem planowania. Polega na podziale zadania na odrębne czynności i następnie rozpisanie czasu ich trwania w formie diagramu. Czas trwania czynności zaznacza się w formie kolorowych prostokątów wpisanych między datę rozpoczęcia i zakończenia czynności.

Aby rozpiąć diagram Gantta, najpierw musimy:

- zidentyfikować wszystkie czynności potrzebne do osiągnięcia celu, czyli poszczególne mniejsze działania, które pozwolą nam ten cel zrealizować

- oszacować czas trwania każdej czynności (terminy rozpoczęcia i zakończenia każdej czynności)
- uszeregować czynności w logicznym szeregu (które czynności będą realizowane w tym samym czasie, które czynności następują po których itd.). Nie możemy przykładowo rozpocząć smażenia jajecznicy, dopóki nie kupimy jajek lub nie przygotujemy patelni.

Gdy już ustalimy te wszystkie kwestie, możemy przystąpić do wypełniania diagramu. Założmy, że na rozwój placu zabaw mamy 2 miesiące (8 tygodni) – wówczas kolejne czynności/etapy możemy zaplanować w czasie. Pamiętając jednocześnie, że przesunięcie przykładowo akceptacji planu przez dyrekcję szkoły może spowodować przesunięcie wszystkich kolejnych czynności. I ostatecznie wydłużenie terminu realizacji całego zadania.

CZYNNOŚĆ	czas w tygodniach							
	1	2	3	4	5	6	7	8
NOWA ARANŻACJA PLACU ZABAW								
Dokładne pomiary placu zabaw i inwentaryzacja.	■							
Aranżacja placu zabaw na nowo.	■	■						
Rozeznanie w cenach poszczególnych elementów.			■					
Przedstawienie planu zmian dyrekcji szkoły do akceptacji.			■					
ZAKUPY, REALIZACJA I UROCZYSTE OTWARCIE								
Wybór firm, które dostarczą poszczególne elementy.				■				
Realizacja zakupów.				■	■			
Instalacja sprzętów na placu zabaw.				■	■	■		
Zaproszenia gości na otwarcie placu zabaw w nowej odsłonie.						■		
Impreza inauguracyjna.							■	
Badanie zadowolenia uczniów, nauczycieli i rodziców.							■	■
Zamknięcie i rozliczenie zadania.								■

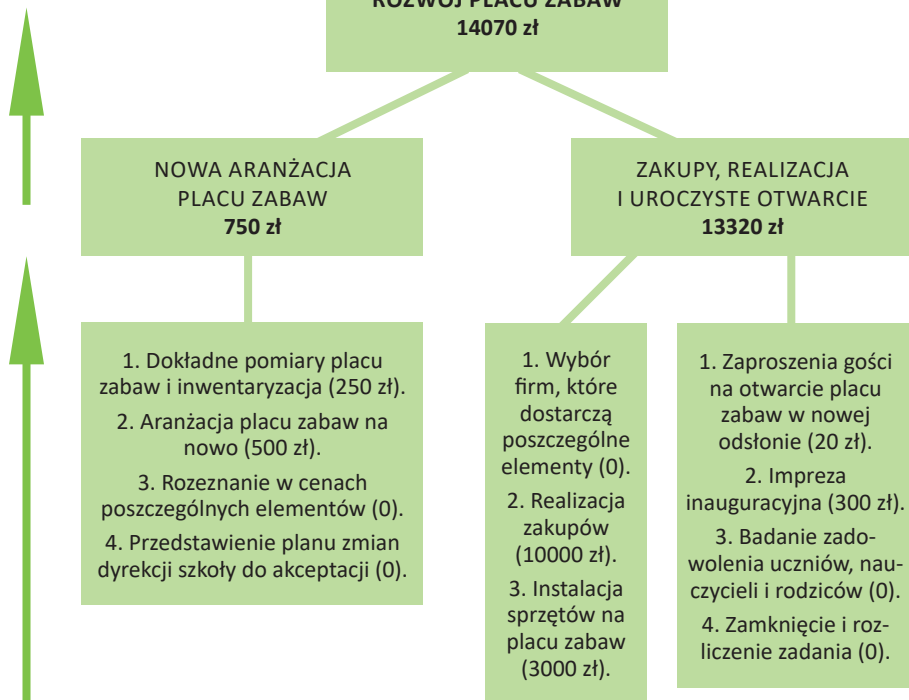
BUDŻET PROJEKTU

Szacowanie kosztów w projekcie – od dołu do góry:

- najpierw określamy koszty realizacji poszczególnych elementów wyróżnionych na najniższym poziomie
- następnie dokonujemy zsumowania tych kosztów w ramach elementów wyróżnionych na wyższych poziomach w WBS
- na końcu otrzymujemy całościowy koszt realizacji przedsięwzięcia.

Sposób ten umożliwia określenie kosztów projektu w sposób precyzyjny i realistyczny. Należy zacząć od najniższego poziomu i oszacować koszt poszczególnych składowych. Następnie sumujemy bloki i w ten sposób dochodzimy do kosztów całego zadania.

Przykład

Teraz możemy dopisać dalsze szczegóły do naszego diagramu Gantta – koszt poszczególnych składowych oraz zastanowić się nad osobami odpowiedzialnymi za kolejne etapy. Wpisanie kosztów w ten sposób wskaże nam, kiedy i jakich środków finansowych będziemy potrzebować. Zaś doprecyzowanie osób odpowiedzialnych jest konieczne do właściwej komunikacji w samym zespole projektowym oraz z otoczeniem.

KTO	CZYNNOŚĆ	czas w tygodniach								
		1	2	3	4	5	6	7	8	
NOWA ARANŻACJA PLACU ZABAW										
osoba A	Dokładne pomiary placu zabaw i inwentaryzacja.	250								
osoba A	Aranżacja placu zabaw na nowo.	500								
osoba A	Rozeznanie w cenach poszczególnych elementów.			0						
osoba B	Przedstawienie planu zmian dyrekcji szkoły do akceptacji.			0						
ZAKUPY, REALIZACJA I UROCZYSTE OTWARCIE										
osoba A	Wybór firm, które dostarczą poszczególne elementy.				0					
osoba A	Realizacja zakupów.				10000					
osoba A	Instalacja sprzętów na placu zabaw.				3000					
osoba B	Zaproszenia gości na otwarcie placu zabaw w nowej odsłonie.						20			
osoba C	Impreza inauguracyjna.							300		
osoba B	Badanie zadowolenia uczniów, nauczycieli i rodziców.								0	
osoba B	Zamknięcie i rozliczenie zadania.									0

Na tym etapie mamy już właściwie wszelkie potrzebne informacje do tego, by projekt precyzyjnie opisać. Wiemy, jak wygląda sytuacja wyjściowa, dla czego w ogóle chcemy i potrzebujemy tego, co zaplanowaliśmy. Po to właśnie dokonaliśmy **ANALIZY SYTUACJI**. Następnie określiliśmy **CELE** wraz ze **WSKAŹNIKAMI**. Rozpisanie poszczególnych czynności na mniejsze ele-

menty pozwoliło nam na opracowanie **HARMONOGRAMU**. Przypisaliśmy każdemu z minietapów przewidywany koszt, zliczyliśmy wszystkie kwoty i w ten sposób powstał **BUDŻET**. W końcu wskazaliśmy osoby z **ZESPOŁU PROJEKTOWEGO** odpowiedzialne za konkretne czynności.

Praktycznie praca przy każdym projekcie wiąże się z przejściem przez te etapy. Różne mogą być metody i techniki, jednak sam proces jest bardzo podobny. Bez względu na to, czy planujemy usmażenie jajecznicy, czy milionowy projekt na rozwój centrum kształcenia kadr medycznych w szpitalu wojewódzkim. Oczywiście zakres podejmowanych czynności w obu tych przypadkach będzie diametralnie różny – jednakże etapy opisywania – bardzo podobne.

APLIKACJE WSPIERAJĄCE ZARZĄDZANIE PROJEKTAMI

Generalnie, aplikacje wspierające zarządzanie projektami możemy podzielić na kilka grup:

- Aplikacje stworzone w celu zarządzania projektami – wszystko podporządkowane projektowi, czyli na przykład żeby stworzyć notatkę, dodać kontakt, nowe zadanie itp. musi być utworzony projekt, do którego się one odnoszą. Najpopularniejszym tego typu programem jest MS Project.
- Aplikacje „swobodne”, czyli każda funkcja może żyć własnym życiem, np. dodają wpis w kalendarzu to dodają, bo potrzebują przypomnienia, ale jednocześnie można wszystko przypisać do konkretnego przedsięwzięcia. To aplikacje służące zarządzaniu pracą i indywidualnymi tematami.
- Aplikacje (workgroups) do zarządzania pracami zespołów, mają funkcjonalności związane z zarządzaniem projektami, ale równoważnie rozłożone z pracą grupową i jej zarządzaniem. Mogą służyć tylko do projektu, tylko do pracy grupowej lub obu tych opcji jednocześnie.
- Darmowa aplikacja – GanttProject – służy do generowania diagramu Gantta, a tym samym tworzenia zadań, przydzielania, generowania zakresów czasowych, linii czasowej, ścieżki krytycznej.

SŁOWNICZEK

Analiza SWOT

– technika analityczna polegająca na posegregowaniu posiadanej informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników):

- S (Strengths) – mocne strony
- W (Weaknesses) – słabe strony
- O (Opportunities) – szanse
- T (Threats) – zagrożenia.

Budżet

– propozycja, prognoza albo plan wyszczególniający ilość środków potrzebnych w określonym okresie na sfinansowanie zamierzeń wraz z propozycjami źródeł finansowania, np. plan przychodów i wydatków na dany okres.

Cel

– stan lub obiekt, do którego się dąży.

Diagram Gantta

– graf stosowany głównie w zarządzaniu projektami. Uwzględnia się w nim podział projektu na poszczególne zadania oraz rozplanowanie ich w czasie.

Harmonogram

– rozkład, rozplanowanie przebiegu czynności w czasie; może wskazywać tylko następstwo, kolejność czynności, może być uzupełniony o przewidywany (bądź oczekiwany) czas trwania, może też zawierać wymagane (lub wyliczone) terminy (data, godzina) początku i końca czynności.

Kierownik projektu

– osoba uczestnicząca bezpośrednio w procesie zarządzania projektem, zajmuje się koordynacją zadań projektu między jego uczestnikami, utrzymuje motywację zespołu projektowego w taki sposób, by zrealizować założone cele projektu, eliminując po drodze występujące problemy i ryzyka.

Monitorowanie

– systematyczne i ciągle zbieranie, analizowanie i wykorzystywanie informacji w celu kontroli zarządzania i podejmowania decyzji.

Projekt

– przedsięwzięcie mające na celu osiągnięcie określonego zamiaru i pożądanego wyniku przez koordynację zdarzeń i działań w ustalonych ramach czasowych, prościej – „coś, co ma swój początek i koniec”.

ANEKS

PRAWO OŚWIATOWE

(FRAGMENTY)

Art. 45. 1. Szkoła lub placówka może realizować eksperyment pedagogiczny, który polega na modyfikacji istniejących lub wdrożeniu nowych działań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych, metodycznych lub wychowawczych, w ramach których są modyfikowane warunki, organizacja zajęć edukacyjnych lub zakres treści nauczania, w szczególności określone w art. 14 ust. 1 pkt 3-5.

2. Celem eksperymentu pedagogicznego realizowanego w szkole lub placówce jest rozwijanie kompetencji i wiedzy uczniów oraz nauczycieli.

3. Eksperyment pedagogiczny jest przeprowadzany pod opieką jednostki naukowej.

4. Eksperyment pedagogiczny realizowany w szkole lub placówce nie może prowadzić do zmiany typu szkoły lub rodzaju placówki.

[...]

7. Eksperyment pedagogiczny może obejmować całą szkołę lub placówkę, oddział, grupę lub wybrane zajęcia edukacyjne.

8. Prowadzenie eksperymentu pedagogicznego w szkole lub placówce wymaga zgody ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a w przypadku szkoły artystycznej – ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. W przypadku eksperymentu pedagogicznego dotyczącego kształcenia w danym zawodzie minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zasięga opinii ministra właściwego dla danego zawodu.

9. Dyrektor szkoły lub placówki, na podstawie uchwały rady pedagogicznej i **po uzyskaniu opinii rady rodziców**, występuje do ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a w przypadku szkoły artystycznej – do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z wnioskiem o wyrażenie zgody na prowadzenie eksperymentu pedagogicznego w szkole lub placówce, w terminie do dnia 31 marca roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym jest planowane rozpoczęcie tego eksperymentu.

[...]

11. Wniosek, o którym mowa w ust. 9, zawiera:

- 1) cel, założenia, czas trwania i sposób realizacji eksperymentu pedagogicznego;
- 2) opinię jednostki naukowej, dotyczącą założeń eksperymentu pedagogicznego wraz ze zgodą tej jednostki na sprawowanie opieki nad przebiegiem tego eksperymentu;
- 3) zgodę rady pedagogicznej wyrażoną w uchwale, o której mowa w ust. 9, opinię rady szkoły lub placówki oraz **opinię rady rodziców**;

Art. 63 [...]

14. W celu przeprowadzenia konkursu organ prowadzący szkołę lub placówkę powołuje komisję konkursową w składzie:

- 1) po trzech przedstawicieli:
  - a) organu prowadzącego szkołę lub placówkę,
  - b) organu sprawującego nadzór pedagogiczny,
- 2) po **dwóch przedstawicieli**:
  - a) rady pedagogicznej,
  - b) **rady rodziców**,

[...]

17. Przepisy ust. 14-16 stosuje się również w przypadku konkursu na stanowisko dyrektora zespołu szkół lub placówek, w tym nowo zakładanego zespołu szkół lub placówek, z tym że:

- 1) dwóch przedstawicieli rady pedagogicznej wyłania się spośród przedstawicieli rad pedagogicznych wszystkich szkół lub placówek wchodzących w zespół lub łączonych w zespół;
- 2) **dwóch przedstawicieli rady rodziców** wyłania się spośród rad rodziców uczniów wszystkich szkół lub placówek wchodzących w zespół lub łączonych w zespół.

Art. 70. 1. Do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej należy:

[...]

- 3) podejmowanie uchwał w sprawie eksperymentów pedagogicznych w szkole lub placówce, **po zaopiniowaniu ich projektów przez radę szkoły lub placówki oraz radę rodziców**;

Art. 81 [...]

13. Powstanie rady szkoły lub placówki organizuje dyrektor szkoły lub placówki z własnej inicjatywy albo **na wniosek rady rodziców**, a w przypadku szkół ponadpodstawowych także na wniosek samorządu uczniowskiego.

Art. 83. 1. W szkołach i placówkach, z zastrzeżeniem ust. 6, **działają rady rodziców**, które reprezentują ogół rodziców uczniów.

2. W skład rad rodziców wchodzi:

- 1) w szkołach – po jednym przedstawicielu rad oddziałowych, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału;
- 2) w placówkach – co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców wychowanków danej placówki;
- 3) w szkołach artystycznych – przedstawiciele w liczbie określonej w statucie szkoły, wybrani w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danej szkoły.

3. W wyborach, o których mowa w ust. 2, jednego ucznia reprezentuje jeden rodzic. Wybory przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym.

4. **Rada rodziców uchwała regulamin swojej działalności**, w którym określa w szczególności:

- 1) wewnętrzną strukturę i tryb pracy rady;
- 2) szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do rad, o których mowa w ust. 2 pkt 1-3, oraz przedstawicieli rad oddziałowych, o których mowa w ust. 2 pkt 1, do rady rodziców odpowiednio szkoły lub placówki.

5. **Rady rodziców mogą porozumiewać się ze sobą**, ustalając zasady i zakres współpracy.

6. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w przypadku szkół i placówek artystycznych – minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określa, w drodze rozporządzenia, rodzaje szkół i placówek, w których

nie tworzy się rad rodziców, uwzględniając organizację szkoły lub placówki lub brak możliwości bezpośredniego uczestniczenia w ich działalności reprezentacji rodziców.

Art. 84. 1. Rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami **we wszystkich sprawach szkoły lub placówki.**

2. **Do kompetencji rady rodziców**, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, **należy:**

- 1) uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26;
- 2) opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 56 ust. 2;
- 3) opiniowanie projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.

3. Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, program ten ustala dyrektor szkoły lub placówki w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły lub placówki obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.

4. W szkołach i placówkach, w których nie tworzy się rad rodziców, program wychowawczo-profilaktyczny szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, uchwała rada pedagogiczna.

5. W szkołach i placówkach publicznych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego lub przez osoby fizyczne oraz w szkołach i placówkach niepublicznych program wychowawczo-profilaktyczny szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, ustala organ wskazany w statucie szkoły lub placówki.

6. W celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki, **rada rodziców może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek rodziców oraz innych źródeł.** Zasady wydatkowania funduszy rady rodziców określa regulamin, o którym mowa w art. 83 ust. 4.

7. Fundusze, o których mowa w ust. 6, mogą być przechowywane na odrębnym rachunku bankowym rady rodziców. Do założenia i likwidacji tego rachunku bankowego oraz dysponowania funduszami na tym rachunku są uprawnione osoby posiadające **pisemne upoważnienie udzielone przez radę rodziców**.

Art. 86. 1. W szkole i placówce mogą działać, z wyjątkiem partii i organizacji politycznych, stowarzyszenia i inne organizacje, a w szczególności organizacje harcerskie, których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki.

2. Podjęcie działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację, o których mowa w ust. 1, wymaga uzyskania zgody dyrektora szkoły lub placówki, wyrażonej po uprzednim uzgodnieniu warunków tej działalności oraz **po uzyskaniu pozytywnej opinii rady szkoły lub placówki i rady rodziców**.

3. W szkołach i placówkach, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 83 ust. 6, oraz w szkołach i placówkach, w których nie utworzono rady szkoły lub placówki, nie stosuje się wymogu uzyskania pozytywnej opinii odpowiednio rady szkoły lub placówki i rady rodziców, o których mowa w ust. 2.

Art. 91. 1. Organ prowadzący szkoły różnych typów lub placówki może je połączyć w zespół. **Połączenie nie narusza odrębności** rad pedagogicznych, **rad rodziców**, rad szkół lub placówek i samorządów uczniowskich poszczególnych szkół lub placówek, o ile statut zespołu nie stanowi inaczej.

Art. 100. 1. Dyrektor szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej oraz szkoły artystycznej może z własnej inicjatywy lub **na wniosek rady szkoły, rady rodziców**, rady pedagogicznej lub samorządu uczniowskiego, **za zgodą** odpowiednio **rady rodziców** i rady pedagogicznej oraz w przypadku, gdy z inicjatywą wystąpił dyrektor szkoły lub wniosku złożonego przez inny podmiot niż samorząd uczniowski – także po uzyskaniu opinii samorządu uczniowskiego, wprowadzić obowiązek noszenia przez uczniów na terenie szkoły jednolitego stroju.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, dyrektor szkoły rozpatruje w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące.

3. Wzór jednolitego stroju, o którym mowa w ust. 1, ustala dyrektor szkoły **w uzgodnieniu z radą rodziców** i po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i samorządu uczniowskiego.

4. Dyrektor szkoły, w której wprowadzono obowiązek noszenia przez uczniów jednolitego stroju, może **w uzgodnieniu z radą rodziców** i po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej określić sytuacje, w których przebywanie ucznia na terenie szkoły nie wymaga noszenia przez niego jednolitego stroju.

5. Przepisów ust. 1-4 nie stosuje się w szkołach, w których nie tworzy się rad rodziców.

Art. 102. 1. Statut przedszkola zawiera w szczególności:

[...]

10) czas pracy przedszkola ustalony przez organ prowadzący na wniosek dyrektora przedszkola, **w uzgodnieniu z radą przedszkola**, a w przypadku braku rady przedszkola – **z radą rodziców**;

Art. 109. 1. Podstawowymi formami działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły są:

[...]

2) dodatkowe zajęcia edukacyjne, do których zalicza się:

- a) zajęcia z języka obcego nowożytnego innego niż język obcy nowożytny nauczany w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych, o których mowa w pkt 1,
- b) zajęcia, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz program nauczania tych zajęć został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania;

[...]

3. Zajęcia edukacyjne, o których mowa w ust. 1 pkt 2, organizuje dyrektor szkoły, za zgodą organu prowadzącego szkołę i **po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady rodziców**.

KARTA NAUCZYCIELA

(FRAGMENTY)

Art. 6a. 1. Praca nauczyciela, z wyjątkiem pracy nauczyciela stażysty, podlega ocenie. Ocena pracy nauczyciela może być dokonana w każdym czasie, nie wcześniej jednak niż po upływie roku od dokonania oceny poprzedniej lub oceny do robku zawodowego, o której mowa w art. 9c ust. 6, z inicjatywy dyrektora szkoły lub na wniosek:

- 1) nauczyciela;
- 2) organu sprawującego nadzór pedagogiczny;
- 3) organu prowadzącego szkołę;
- 4) rady szkoły;
- 5) **rady rodziców.**

2. Dyrektor szkoły jest obowiązany dokonać oceny pracy nauczyciela w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia złożenia wniosku, z zastrzeżeniem terminu określonego w ust. 1.

3. (uchylony)

4. Ocena pracy nauczyciela ma charakter opisowy i jest zakończona stwierdzeniem uogólniającym:

- 1) ocena wyróżniająca;
- 2) ocena dobra;
- 3) ocena negatywna.

5. Oceny pracy nauczyciela dokonuje dyrektor szkoły, który przy jej dokonywaniu może zasięgnąć opinii samorządu uczniowskiego.

6. Oceny pracy dyrektora szkoły oraz nauczyciela, któremu czasowo powierzono pełnienie obowiązków dyrektora szkoły, dokonuje organ sprawujący nadzór pedagogiczny w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, a w przypadku gdy organ prowadzący szkołę jest jednocześnie organem sprawującym nadzór pedagogiczny – oceny dokonuje ten organ.

7. Organ, o którym mowa w ust. 6, dokonuje oceny pracy dyrektora szkoły po zasięgnięciu opinii rady szkoły i zakładowych organizacji związkowych działających w tej szkole. Przy ocenie pracy dyrektora przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

8. Ocenę pracy ustala się po zapoznaniu nauczyciela z jej projektem oraz wysłuchaniu jego uwag i zastrzeżeń.

9. Od ustalonej oceny pracy, w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia, przysługuje:

- 1) nauczycielowi – prawo wniesienia odwołania, za pośrednictwem dyrektora szkoły, do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą;
- 2) dyrektorowi szkoły oraz nauczycielowi, któremu czasowo powierzono pełnienie obowiązków dyrektora szkoły – prawo złożenia wniosku o ponowne ustalenie oceny pracy do organu, który tę ocenę ustalił.

[...]

Art. 9a. 1. Ustala się stopnie awansu zawodowego nauczycieli:

- 1) nauczyciel stażysta;
- 2) nauczyciel kontraktowy;
- 3) nauczyciel mianowany;
- 4) nauczyciel dyplomowany.

[...]

Art. 9c. 1. Staż, z zastrzeżeniem ust. 2, trwa w przypadku ubiegania się o awans na stopień:

- 1) nauczyciela kontraktowego – 9 miesięcy;
- 2) nauczyciela mianowanego i nauczyciela dyplomowanego – 2 lata i 9 miesięcy.

2. Nauczyciel kontraktowy lub nauczyciel mianowany posiadający co najmniej stopień naukowy doktora może ubiegać się o uzyskanie kolejnego stopnia awansu zawodowego po odbyciu stażu trwającego rok i 9 miesięcy. Dyrektor szkoły może nauczycielowi kontraktowemu, który uzyskał awans w sposób określony w art. 9a ust. 3 i ubiega się o uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego, skrócić staż do roku i 9 miesięcy.

3. W okresie stażu nauczyciel realizuje własny plan rozwoju zawodowego zatwierdzony przez dyrektora szkoły, uwzględniający wymagania, o których mowa w art. 9g ust. 10. Po zakończeniu stażu nauczyciel składa dyrektorowi szkoły sprawozdanie z realizacji tego planu.

3a. Nauczycielowi mianowanemu, ubiegającemu się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego, za spełnienie odpowiednich wymagań, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 9g ust. 10, uznaje się także jego odpowiedni dorobek zawodowy ze szczególnym uwzględnieniem okresu od dnia uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego.

4. Nauczycielowi stażysty i nauczycielowi kontraktowemu odbywającemu staż dyrektor szkoły przydziela spośród nauczycieli mianowanych lub dyplomowanych opiekuna, z tym że w przedszkolach, szkołach i placówkach, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2, opiekunem nauczyciela stażysty i nauczyciela kontraktowego może być również nauczyciel zajmujący stanowisko kierownicze.

5. Zadaniem opiekuna stażu, o którym mowa w ust. 4, jest udzielanie nauczycielowi pomocy, w szczególności w przygotowaniu i realizacji w okresie stażu planu rozwoju zawodowego nauczyciela, oraz opracowanie projektu oceny dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu.

6. Ocenę dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu ustala, w terminie nie dłuższym niż 21 dni od dnia złożenia sprawozdania, o którym mowa w ust. 3, z uwzględnieniem stopnia realizacji planu rozwoju zawodowego nauczyciela, dyrektor szkoły:

- 1) w przypadku nauczyciela stażysty i nauczyciela kontraktowego – po poznananiu się z projektem oceny opracowanym przez opiekuna stażu i **po zasięgnięciu opinii rady rodziców**;
- 2) w przypadku nauczyciela mianowanego – **po zasięgnięciu opinii rady rodziców**.

7. **Rada rodziców** powinna przedstawić swoją opinię w terminie 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o dokonywanej ocenie dorobku zawodowego nauczyciela. **Nieprzedstawienie opinii rady rodziców** nie wstrzymuje postępowania, o którym mowa w ust. 6.

8. Ocena dorobku zawodowego nauczyciela może być pozytywna lub negatywna. Ocena sporządzana jest na piśmie i zawiera uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości wniesienia odwołania.

9. Od oceny dorobku zawodowego nauczycielowi służy odwołanie do organu sprawującego nadzór pedagogiczny w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania.

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny rozpatruje odwołanie w terminie 21 dni. Ocena dorobku zawodowego nauczyciela ustalona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny jest ostateczna.

10. W przypadku niedotrzymania przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny terminu rozpatrzenia odwołania, o którym mowa w ust. 9, nauczyciel jest dopuszczony odpowiednio do rozmowy kwalifikacyjnej, o której mowa w art. 9b ust. 1 pkt 1, egzaminu, o którym mowa w art. 9b ust. 1 pkt 2, lub może się ubiegać o akceptację komisji, o której mowa w art. 9b ust. 1 pkt 3.

11. W przypadku gdy ostateczna ocena dorobku zawodowego nauczyciela jest negatywna, ponowna ocena dorobku może być dokonana po odbyciu, na wniosek nauczyciela i za zgodą dyrektora szkoły, jednego dodatkowego stażu w wymiarze 9 miesięcy.

Poradnik powstał w ramach projektu
Instytutu Inicjatyw Pozarządowych
BU – nowy wymiar aktywności uczniowsko-rodzicielskiej

Projekt dofinansowany ze środków Programu
Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

ISBN 978-83-65012-02-9